

Pasaulio paveldas
ir Lietuva

■ I užduotis

ŽINIŲ APIE PASAULIO PAVELDO VIETOVES PATIKRINIMO TESTAS

Tikslas: nustatyti mokinių žinias apie pasaulio paveldo vietas ir skatinti domėtis pasaulio paveldo apsauga

Pratimas

Pamokos
užduotis

I užsiėmimas

Geografija,
socialiniai
mokslai

Didžiosios
fotografijos,
pasaulio paveldo
sąrašas, trumpi
aprašymai

✓ Supažindinkite mokinius su Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencija, išymiausiomis kaimyninių šalių ir Lietuvos pasaulio paveldo vietovėmis. Paašškinkite mokiniams, kad paprašysite jų atlikti testą apie pasaulio paveldą, ir paprašykite eilute žemyn užsirašyti skaičius nuo 1 iki 28 bei prie kiekvieno skaičiaus užrašyti vietovės, kurios nuotrauką jiems parodysite, pavadinimą. Jei mokiniai nežino vietovės pavadinimo, tegul parašo šalies, kurioje, jų manymu, ta vietovė yra, pavadinimą. Parodykite vieną po kitos 28 didžiąsias fotografijas (tarp kurių rasite ir Lietuvos bei kaimyninių šalių pasaulio paveldo vietovių vaizdų). Duokite mokiniams pakankamai laiko užrašyti vietovių pavadinimus (jūsų patogumui kiekvienos fotografijos kitoje pusėje yra nurodytas pavaizduotos vietovės pavadinimas).

✓ Parodę visas fotografijas, paprašykite mokinių susikeisti atsakymais su šalia sėdinčiais klasės draugais ir taip patikrinti šiuos testus. Už kiekvieną teisingą atsakymą duodamas vienas balas, o už teisingai nustatytą šalį (jei nenurodytas vietovės pavadinimas) duodama pusė balo.

Užduočių lapas

Pildo kiekvienas mokinys prieš apsilankymą paveldo vietovėje (puiku, jei turite galimybę aplankyti pasaulio paveldo vietovę), ekskursijos metu ir iškart po jos.

Vietovės pavadinimas

Mokinio vardas

Ekskursijos data

Užrašykite tai, ko tikėtės iš ekskursijos (ką norite pamatyti ir sužinoti):

Ekskursijos metu

Ant atskiro lapo nupieškite jums labiausiai patikusią vietovės dalį.

Užrašykite keletą faktų ir skaičių, kuriuos sužinojote apie vietovę:

Užrašykite savo pojūčius: apibūdinkite tai, ką išgirdote ir užuodėte užmerkę akis. Kas paveldo vietovėje jums paliko didžiausią įspūdį?

Garsai:

.....

Kvapai:

.....

Vaizdai:

.....

Po ekskursijos

Ar išsipildė jūsų lūkesčiai, apsilankius vietovėje?

taip

ne

Paaiškinkite, kodėl taip manote.

Užduočių lapas

Kodėl manote, kad ši vietovė yra svarbi?

Galutiniai komentarai

Parašas

Data

■ I užduotis

Ekskursija į paveldo vietovę

Užduočių lapas

Nurodykite tiriamą muziejaus objektą

Tiriami aspektai	Klausimai	Pastabos	Tolimesni tyrimai
Fiziniai bruožai	<ul style="list-style-type: none">■ Spalva■ Kvapas■ Garsas■ Iš ko pagamintas?■ Natūralus ar žmogaus rankų darbo?■ Ar gerai išlikęs?■ Ar buvo perdirbtas, supaprastintas, taisytas?■ Ar nusidėvėjęs?		
Sandara	<ul style="list-style-type: none">■ Rankų darbo ar pagamintas mašinomis?■ Vientisas ar pagamintas iš atskirų dalių?■ Kokiu būdu sumontuotas?		
Funkcija	<ul style="list-style-type: none">■ Kaip daiktas naudotas?■ Ar keitėsi jo paskirtis?		
Dizainas	<ul style="list-style-type: none">■ Ar gerai atlieka savo funkciją?■ Ar papuoštas?■ Ar buvo naudojamos geriausios medžiagos?■ Ar jums patinka, kaip jis atrodo?■ Kaip pats/pati būtumėte jį sukūręs(-usi)?		
Vertė	<p>Kokia jo vertė:</p> <ul style="list-style-type: none">■ jį sukūrusiems žmonėms?■ jį naudojusiems žmonėms?■ jį saugantiems?■ Jums?■ muziejui?■ kolekcionieriui?		

■ I užduotis

■ 2 užduotis

PAVELDO REIKŠMĖ

Tikslas: suprasti paveldo reikšmę ir vertę bei nustatyti paveldo tipus

Diskusija

Pamokos
užduotis

2 pamokos

Kalbos, istorija,
socialiniai
mokslai

Didžiosios
fotografijos

Asmeniniai
daiktai

Kilnojamasis paveldas

✓ Parodykite mokiniams kokį nors savo paties daiktą (paveikslą, papuošalą, kilimą ar keramikos dirbinį), kuris Jūsų šeimoje buvo perduodamas iš kartos į kartą ir kurį Jūs branginate. Paašškinkite, kad tai yra kilnojamasis paveldas, nes jį galima pernešti iš vienos vietos į kitą. Ar tai kultūros, ar gamtos paveldas?

✓ Aptarkite

➔ Koks tai daiktas? Kodėl jis Jums vertingas ir kodėl norite jį išsaugoti? Kaip turėtumėte elgtis, kad išsaugotumėte šį objektą savo vaikams?

➔ Paprašykite mokinių kitą dieną į klasę atsinešti po vieną branginamą daiktą. Visus objektus parodykite laikinai įkurtame klasės muziejuje ir juos aptarkite. Kodėl šie daiktai tokie vertingi mokiniams, kad jie norėtų išsaugoti juos ateities kartoms?

✓ Paašškinkite, kad UNESCO prižiūri, kaip įgyvendinama Tarptautinė kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos konvencija (UNESCO Nelegalaus kultūros vertybių įvežimo, išvežimo ir nuosavybės teisės perdavimo uždraudimo priemonių konvencija, 1970 m. lapkričio 14 d.). 1998 m. Lietuva ratifikavo šią konvenciją. Už jos įgyvendinimą Lietuvoje atsakinga Kultūros ministerija ir jos įgaliotas Kultūros paveldo departamentas.

Nekilnojamasis paveldas

Paašškinkite, kad visi į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įtraukti objektai yra materialūs nekilnojamas paveldas. Parinkite pavyzdžių iš didžiųjų fotografijų.

✓ Aptarkite

➔ Kodėl negalima vertingų statinių perkelti iš vienos vietovės ar šalies į kitą, kodėl jie tokie svarbūs vietai bendruomenei ir kodėl vietos bendruomenės tradicijų, papročių ir kitų nematerialiojo paveldo vertybių išsaugojimas siejamas su materialiuųjų vertybių išlikimu?

➔ Paprašykite mokinių prisiminti Lietuvos ar kitų šalių paveldo vietas, kuriose jie lankėsi, apie kurias mokėsi mokykloje, skaitė ar matė filmuose. Paprašykite aprašyti, kuo jos pasirodė reikšmingos ir patrauklios (puiki architektūra, retos augalų ar gyvūnų rūšys, papročiai ir pan.). Kokią žinią jos mums perduoda?

Tegul mokiniai pagalvoja apie kultūros ir gamtos paveldo vietas, kurias jie norėtų išsaugoti. Surašykite priežastis, kodėl yra svarbu išsaugoti šias vietas. Kartu aptarkite surašytas priežastis.

Papildoma
informacinė
medžiaga

Didžiosios
fotografijos

■ 3 užduotis

SEPTYNI PASAULIO STEBUKLAI

Tikslas: aptarti unikalias pasaulio vietas, žvelgiant nuo antikos laikų iki šių dienų.

Diskusija

Pamokos užduotis

1 pamoka

Istorija, geografija,
socialiniai mokslai

Pasaulio paveldo
žemėlapis, *trumpi
aprašymai*

Idėja sudaryti svarbių vietovių sąrašą gimė labai seniai. Iš senovės graikų žinome apie septynis pasaulio stebuklus – pirmąjį pasaulio paveldo sąrašą:

- ➔ Egipto piramidės
- ➔ Kabantieji Babilono sodai
- ➔ Artemidės šventykla Efese
- ➔ Dzeuso statula Olimpijoje
- ➔ Halikarnaso mauzoliejus
- ➔ Rodo kolosas
- ➔ Aleksandrijos švyturys

Iki mūsų laikų išliko tik Egipto piramidės, kiti šeši senovės pasaulio stebuklai beveik arba visai išnyko. Apie jų egzistavimą žinome tik iš menkų archeologinių radinių bei rašytinių šaltinių.

Senovės graikai septynis pasaulio stebuklus laikė garsiausiais Viduržemio jūros regiono kultūros paminklais. Pasaulio paveldo sąrašė yra viso pasaulio kultūros ir gamtos paveldo vertybės. Atsižvelgiant į tai, kad Pasaulio paveldo konvencijoje numatomos teisinės apsaugos priemonės, galima tikėtis, kad per ateinančius šimtmečius pavyks išsaugoti pasaulio paveldo vietas ir jų neištiks septynių pasaulio stebuklų likimas.

✓ Paprašykite kiekvieno iš mokinių užrašyti septynias jiems svarbiausias ir gražiausias vietas – septynis jų siūlomus pasaulio stebuklus; palyginkite mokinių pasiūlytas ir Pasaulio paveldo sąrašė esančias vietas. Aptarkite rezultatus.

Pasaulio paveldo
žemėlapis

Trumpi
aprašymai

■ 4 užduotis

PAVELDO IR APSAUGOS SĄVOKOS

Tikslas: geriau suprasti paveldo ir jo išsaugojimo koncepciją

Diskusija

Pamokos
užduotis

2 pamokos

Kalbos

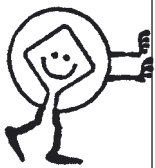

Terminų
žodynas, įvairūs
žodynai

✓ Paprašykite mokinių savais žodžiais apibūdinti *paveldą* ir *paveldo apsaugą* bei parašyti trumpą rašinėį šia tema. Paklauskite mokinių, ar jie žino kokias nors dabartines paveldo apsaugos programas, įgyvendinamas jų gyvenamose vietovėse, ir paprašykite pasiūlyti kitų panašaus pobūdžio projektų.

Pasaulio paveldo
konvencija

■ 5 užduotis

PAVELDO IŠSAUGOJIMAS – NACIONALINIAI ĮSTATYMAI IR TARPTAUTINĖS KONVENCIJOS

Tikslas: plačiau sužinoti apie nacionalines ir tarptautines paveldo apsaugos pastangas

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis

I pamoka

Kalbos, istorija, socialiniai mokslai

Pasaulio paveldo konvencija, papildoma informacinė medžiaga

✓ Suskirstykite mokinius į dvi grupes ir pateikite jiems šias užduotis ir klausimus:

- Pasiūlykite pirmajai grupei išsiaiškinti, ar ir kada Lietuva prisijungė prie Pasaulio paveldo konvencijos (šią informaciją mokiniai gali rasti pasaulio paveldo žemėlapyje, UNESCO interneto svetainėje (www.unesco.org) arba Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos interneto svetainėje (www.unesco.lt). Kokie šios konvencijos pasirašymo motyvai ir privalumai?
- Pasiūlykite antrajai grupei išvardyti priežastis, paskatinusias tarptautinę bendruomenę (UNESCO) priimti Pasaulio paveldo konvenciją.
- Paprašykite mokinių perskaityti Pasaulio paveldo konvenciją, padaryti jos santrauką ir ją aptarti. Paprašykite mokinių išvardyti penkis pagrindinius reikalavimus, kurių laikytis įsipareigoja valstybė, prisijungusi prie Pasaulio paveldo konvencijos.
- Paprašykite mokinių išsiaiškinti, kokie Lietuvos įstatymai užtikrina mūsų valstybėje esančių pasaulio ir nacionalinės reikšmės paveldo objektų apsaugą. O kaip užtikrinama vietinės reikšmės paveldo objektų apsauga?

Pasaulio paveldo konvencija

■ 6 užduotis

LIETUVOJE ESANČIOS PASAULIO PAVELDO VIETOVĖS MAKETO KŪRIMAS

Tikslas: geriau pažinti pasirinktos vertybės istoriją, architektūros ir gamtos ypatumus, vertes (kriterijus), dėl kurių ji įrašyta į Pasaulio paveldo sąrašą, skatinti mokinių kūrybiškumą.

Pratimas

Pamokos užduotis arba popamokinė veikla

Kelios pamokos

Matematika, dailė, istorija, geografija

Didžiosios foto-grafijos

Kartonas, klijai, plastilinas

- ✓ Aptarkite su mokiniais Lietuvoje esančias pasaulio paveldo vietas. Išsirinkite vieną jų ir padarykite maketą. Darbo metu pasikvieskite įvairių disciplinų mokytojus, kurie padės geriau suvokti pasirinktos vietovės formavimosi raidą bei vertingumą.
- ✓ Istorijos mokytojas padės geriau suvokti, kaip vietovė formavosi, kurie jos elementai atsirado pirmiausia, kokie istoriniai įvykiai turėjo įtakos jos dabartiniam vaizdui.
- ✓ Geografijos mokytojas paaiškins, kokią įtaką vietovės savitumui turėjo geografinė padėtis, gamtiniai išteklių, klimatas, vandens telkiniai.
- ✓ Matematikos mokytojas galėtų paaiškinti, kaip apskaičiuoti vietovės mastelį bei proporcijas ir kaip rengiant maketą jas išlaikyti.
- ✓ Dailės mokytojas galėtų aptarti estetines pastatų ar gamtos peizažo savybes.

Baigę maketą surenkite jo pristatymą pasikviesdami tėvus ar kitų mokyklų mokinius, taip pat patikrinkite jų žinias, surengdami viktoriną.

Gerai pažįstamą Lietuvos vietovę verta pasirinkti dėl to, kad geriau ją pažindami lengviau suvoksite, kiek daug informacijos slypi paveldo objektuose, ir geriau suprasite savo šalies paveldo kultūrinę vertę.

Galite pasirinkti ir kitoje šalyje esančią pasaulio paveldo vietovę.

■ 7 užduotis

EUROPOJE ESANČIŲ PASAULIO PAVELDO VIETOSIŲ PADĖTIES NUSTATYMAS

Tikslas: sužinoti apie Europoje esančias pasaulio paveldo vietas

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis

1 arba 2 pamokos

Geografija, istorija

Užduočių lapas. Europoje esančių pasaulio paveldo vietos padėties nustatymas, pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai

✓ Kiekvienam mokiniui pateikite po užduočių lapo kopiją.

Paprašykite mokinių išvardyti dešimt Lietuvoje ir netoli jos esančių pasaulio paveldo vietovių.

Ar Lietuva yra pasirašiusi Pasaulio paveldo konvenciją?

Kokios Lietuvos institucijos yra atsakingos už Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimą (už kultūros paveldo apsaugą ir gamtos paveldo apsaugą)?

Kokie ryšiai sieja Lietuvą su UNESCO? Ar Lietuvoje veikia Nacionalinė UNESCO komisija?

Užduočių lapas

Pasaulio paveldo
žemėlapis

Pasaulio paveldo žemėlapyje išvardytos valstybės, pasirašiusios Pasaulio paveldo konvenciją, ir nurodyta 812 objektų, įtrauktų į Pasaulio paveldo sąrašą, geografinė padėtis.

Žemėlapyje raskite dešimt Lietuvoje ir netoli jos esančių pasaulio paveldo vietovių. Lentelėje užrašykite vietovių pavadinimus ir geografinę padėtį. Nurodykite, ar jos yra kultūros, gamtos ar mišraus kultūros ir gamtos paveldo vietovės.

Pasaulio paveldo
konvencija

Atsakymus aptarkite kartu.

Nr.	Pasaulio paveldo vietovės pavadinimas	Vietovės įtraukimo į Pasaulio paveldo sąrašą data	Valstybė narė	Vietovės tipas (kultūros, gamtos ar mišraus kultūros ir gamtos paveldo vietovė)
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

Europoje esančių pasaulio paveldo vietovių padėties nustatymas

■ 8 užduotis

PASAULIO PAVELDO VIETŲ PADĖTIES NUSTATYMAS

Tikslas: sužinoti apie pasaulio paveldo vietovių rūšis bei nustatyti jų geografinę padėtį

Vaizdinės medžiagos nagrinėjimas

Pamokos užduotis

Kelios pamokos

Geografija, socialiniai mokslai

Užduočių lapas. Pasaulio paveldo vietovių padėties nustatymas, trumpi aprašymai, pasaulio paveldo žemėlapis, didžiosios fotografijos

- ✓ Kiekvienam mokiniui išdalinkite po užduočių lapo kopiją.
- ✓ Paprašykite, kad mokiniai pažymėtų pasaulio paveldo vietas, pavaizduotas žemėlapyje (nuo A iki J), atitinkamai pagal pateiktą vietovių sąrašą (nuo I iki 10) ir nurodytų, ar tai kultūros, gamtos, ar mišraus kultūros ir gamtos paveldo vietovės.
- ✓ Tegul mokiniai aptaria atsakymus tarpusavyje. Kaip atsakė klasė? Geriausius atsakymus pateikusius mokinius apdovanokite mažomis dovanėlėmis.

Po 2 – 3 savaičių darbo su mokiniais pakartokite pratimą, pridėdami dar 10 vietovių. Pratimą galima kartoti keletą kartų.

Užduočių lapas

Pasaulio žemėlapyje pažymėtos 10 pasaulio paveldo vietovių.

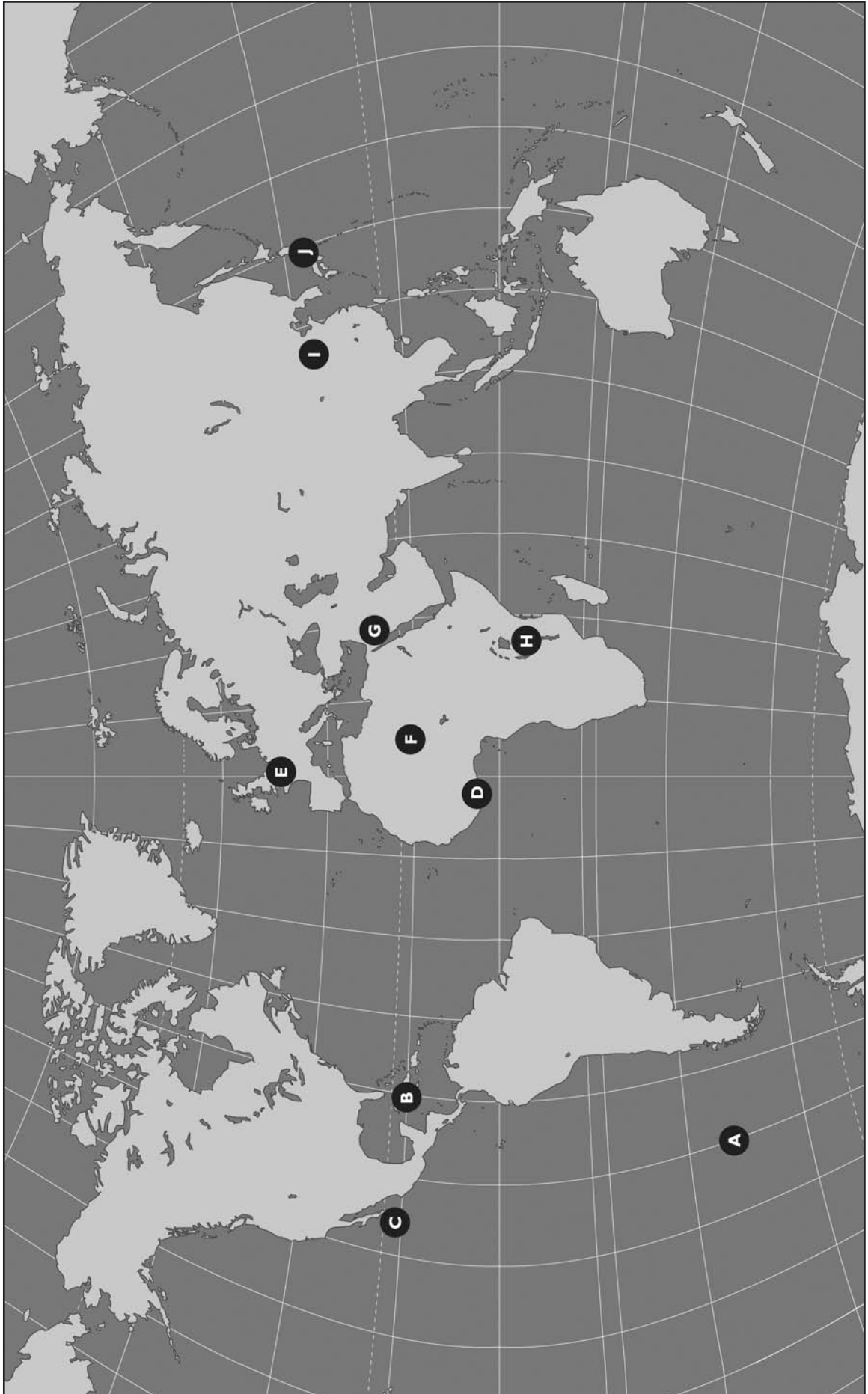
Naudodamiesi žemėlapiu ir pasaulio paveldo vietovių sąrašu, užpildykite lentelę, prie raidės (A-J) parašydami reikiamą skaičių (1-10). Užrašykite vietovių pavadinimus ir geografinę padėtį. Nurodykite, ar tai kultūros, gamtos, ar mišraus kultūros ir gamtos paveldo vietovė.

Sėkmės!

8 užduotis

RAIDĖ	Įrašykite reikiamą skaičių (1-10)	Pasaulio paveldo vietovės pavadinimas	Valstybė	Vietovės tipas (kultūros, gamtos ar mišraus paveldo vietovė)
A				
B				
C				
D				
E				
F				
G				
H				
I				
J				

Užduočių lapas

■ 8 užduotis

Pasaulio paveldo vietovių padėties nustatymas

■ 9 užduotis

PASAULIO PAVELDO KRITERIJŲ SUVOKIMAS

Tikslas: geriau suprasti kriterijus, pagal kuriuos vietovės įtraukiamos į Pasaulio paveldo sąrašą.

Pratimas

Pamokos užduotis

2 ar daugiau pamokų

Geografija

Užduočių lapas. Pasaulio paveldo kriterijų suvokimas, pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai

Trumpi aprašymai

Į Pasaulio paveldo sąrašą įtraukiamos tik tos vietovės, kurios atitinka Pasaulio paveldo konvencijos nustatytus kriterijus.

✓ Suskirstykite mokinius į grupes. Paprašykite mokinių išanalizuoti pasaulio paveldo žemėlapi ir trumpus aprašymus – iš kiekvieno regiono mokiniai turi atrinkti po vieną vietovę, įtrauktą į Pasaulio paveldo sąrašą pagal kiekvieną iš atrankos kriterijų (dauguma vietovių buvo įtrauktos į Pasaulio paveldo sąrašą pagal keletą kriterijų). Šiai užduočiai atlikti užduočių lape pateikiamos trys lentelės: gamtos paveldo, kultūros paveldo ir mišraus paveldo vietovės. Atrinkdami mišraus paveldo vietoves, mokiniai turi parinkti vieną ar dvi mišraus paveldo vietoves iš kiekvieno regiono ir įrašyti į lentelę, pagal kurią gamtos paveldo ir kurią kultūros paveldo kriterijų ta vietovė buvo įtraukta į Pasaulio paveldo sąrašą.

✓ Aptarkite rezultatus.

■ 10 užduotis

KULTŪROS IR GAMTOS PAVELDO VIETŲ SIŪLYMAS

Tikslas: susipažinti su vietovių atrankos į Pasaulio paveldo sąrašą procesu

Pratimas

Pamokos užduotis

Viena ar kelios pamokos

Kalbos, dailė

Užduočių lapas. Kultūros ir gamtos paveldo vietovių siūlymas, rekomendacijos mokiniams

- ✓ Naudodamiesi užduočių lapu ir rekomendacijomis, galite parengti pasirinktos paveldo vietovės įtraukimo į valstybinį paveldo vertybių sąrašą ar registrą paraišką.
- ✓ Suskirstykite mokinius į grupes. Kiekviena grupė turi parengti po vieną skirtingos vietovės paraišką.
- ✓ Siūlomų vietovių pristatymus galite iškabinti klasėje ant sienos arba surinkti ir parengti lankstinuką. Tokį lankstinuką kartu su mokinių sveikinimais galite išsiųsti vietos valdžios institucijoms. Šią užduotį ir jos rezultatus galite aptarti surengę susitikimą su valstybinių institucijų, besirūpinančių gamtos ir kultūros paveldo apsauga, atstovais.

10 užduotis

Užduočių lapas

Kultūros paveldo vietovės	I kriterijus: žmogaus kūrybos šedevras	II kriterijus: vertybių kaitos raiška	III kriterijus: išskirtinai svarbus kultūrinės tradicijos arba tiek esamos, tiek jau išnykusios civilizacijos liudijimas	IV kriterijus: išskirtinis statinis, architektūrinis ar technologinis ansamblis, kraštovaizdis, žymintis svarbius žmonijos istorijos etapus	V kriterijus: išskirtinis tradicinės žmonių gyvenamos, žemės naudojimo tradicijų pavyzdys	VI kriterijus: tiesiogiai siejamas su įvykiais ar gyvomis tradicijomis, idėjomis ar įsitikinimais, meno ar literatūros darbais
AFRIKA						
LOTYNŲ AMERIKA IR KARIBŲ JŪROS PAKRANTĖ						
ARABŲ VALSTYBĖS					Gadamo senamiestis (Libijos Arabų Džamachirija)	
AZIJA IR RAMIOJO VANDENYNO PAKRANTĖ						
EUROPA IR ŠIAURĖS AMERIKA						

Gamtos paveldo vietovės	I kriterijus: svarbiausieji žemės istorijos etapai	II kriterijus: tebevykstantys ekologiniai ar biologiniai procesai	III kriterijus: neprilygstami gamtiniai reiškiniai ar išskirtinis gamtos grožis ir estetiškė reikšmė	IV kriterijus: gamtiniai arealai, svarbūs išsaugant biologinę įvairovę
AFRIKA		Manovo–Gounda Šv. Floris nacionalinis parkas (Centrinė Afrikos Respublika)		
LOTYNŲ AMERIKA IR KARIBŲ JŪROS PAKRANTĖ				
ARABŲ VALSTYBĖS				
AZIJA IR RAMIOJO VANDENYNO PAKRANTĖ				
EUROPA IR ŠIAURĖS AMERIKA				

Užduočių lapas

Regionas	Mišraus paveldo vietovė	Gamtos paveldo kriterijai (I), (II), (III), (IV)	Kultūros paveldo kriterijai (I), (II), (III), (IV), (V), (VI)
AFRIKA			
LOTYŲ AMERIKA IR KARIBŲ JŪROS PAKRANTĖ			
ARABŲ VALSTYBĖS			
AZIJA IR RAMIOJO VANDENYNO PAKRANTĖ			
EUROPA IR ŠIAURĖS AMERIKA	Goremo nacionalinis parkas ir Kapadokijos uolėtoji vietovė Turkijoje	III	I, III, V

■ 10 užduotis

Rekomendacijos mokiniams

Lietuvos vietovės atrinkimas ir siūlymas ją įtraukti į valstybinį paveldo vertybių registrą

Įsivaizduokite, kad Lietuva nusprendė sudaryti valstybinį kultūros ir gamtos paveldo vertybių registrą. Jūsų klasės paprašė parengti vienos ar kelių kultūros ar/ir gamtos paveldo vietovių paraiškas. Rengiant paraiškas, Jums reikės padirbėti pamokoje ir po pamokų (pavyzdžiui, aplankyti vietoves).

Rekomendacijos, kaip parengti paraišką

Naudokitės jums pateikta paraiškos rengimo forma ir atkreipkite dėmesį į toliau išvardytus reikalavimus:

Skiltyje „**Vietovės aprašymas**“:

- ➔ aprašykite vietovę ir pateikite jos pagrindinių bruožų sąrašą (pavyzdžiui, paukščių, medžių, gyvūnų rūšys – gamtos paveldo vietovėse, pastatų tipai, archeologiniai bruožai – kultūros paveldo objektuose);
- ➔ aprašykite vietovės istoriją;
- ➔ pateikite žemėlapi, nuotraukų;
- ➔ pateikite trumpą šaltinių, kuriuose galima rasti informacijos apie vietovę, sąrašą.

Skiltyje „**Vietovės atitikimas valstybinio kultūros ir gamtos paveldo vertybių registro keliamiems reikalavimams**“:

- ➔ Nurodykite priežastis, dėl kurių ši vietovė laikytina valstybinės reikšmės paveldo vietove. Vertindami vietovės svarbą, atsižvelkite į nacionalinius paveldo ypatumus.

Skiltyje „**Vietovės apsauga**“:

- ➔ Nurodykite, kokia institucija yra atsakinga už vietovės priežiūrą. Ar vietos žmonės patys saugo vietovę, ar ja rūpinasi miesto, apskrities ar valstybinės organizacijos? Ar vietovę prižiūrintys žmonės turi pakankamai žinių ir įgūdžių ją apsaugoti? Ar jiems užtenka lėšų ir kvalifikacijos? Ar vietovės apsauga užtikrinta teisinėmis priemonėmis?

Skiltyje „**Palyginimas su panašiomis vietovėmis**“:

- ➔ Pateikite duomenis apie kitas tokio pobūdžio vietoves Lietuvoje ar Europoje;
- ➔ Įvertinkite dabartinę jūsų pasirinktos vietovės būklę lygindami su panašiomis Lietuvos vietovėmis.

Ar vietovei gresia pavojus sunykti ar būti nualintai taip, kad jau nebūtų įmanoma jos išsaugoti? Pasidomėkite, ar gamtos paveldo vietovėse yra nykstančių augalų ar gyvūnų rūšių.

Užduočių lapas

Valstybė, kurioje yra vietovė

Asmenys, kurie rengė paraišką

Data

Vietovės pavadinimas

Vietovės geografinė padėtis

Vietovės aprašymas

Vietovės atitikimas valstybinio kultūros ir gamtos paveldo vietovių registro keliamiems reikalavimams

Kriterijai

Vietovės apsauga

Palyginimas su panašiomis vietovėmis

■ I I užduotis

VALSTYBINĖS PAVELDO KOMISIJOS SUSIRINKIMAS

Tikslas: suprasti sprendimo dėl vietovės įtraukimo į paveldo sąrašą priėmimo procesą

Vaidybinis žaidimas

Pamokos užduotis

Popamokinė veikla

Kelios pamokos

Kalbos, geografija, socialiniai mokslai

Šių pratybų metu mokiniai vaidina Valstybinės paveldo komisijos narius. Komisija vertina klasės pasiūlytas vietinio paveldo vietas, siekdamas nustatyti, ar jos saugotinos, ar ne.

✓ Mokiniai turi išsirinkti komisijos pirmininką (-ę) ir du pirmininko pavaduotojus (-as). Pasistenkite, kad į šią užduotį tolygiai įsitrauktų tiek mergaitės, tiek berniukai. Šie trys mokiniai turės pasirengti diskusijai ir jai vadovauti. Mokiniai taip pat turi išsirinkti referentą, kuris turės pasižymėti svarbiausius diskusijos aspektus.

✓ Likusius mokinius suskirstykite į grupes. Kiekviena grupė turi įvertinti vieną vietovę ir pateikti rekomendacijas komisijai, ar vietovė turėtų būti įtraukta į valstybinį paveldo vertybių registrą.

✓ Išstudijuokite paraišką ir išanalizuokite šiuos klausimus:

- (a) Ar iki šiol vietovė buvo pakankamai gerai saugoma?
- (b) Ar vietovės apsauga užtikrinta teisinėmis priemonėmis?
- (c) Ar sukurti tinkami vietovės valdymo ir apsaugos planai?
- (d) Ar buvo klausta vietos gyventojų pritarimo dėl vietovės siūlymo įtraukti į valstybinį paveldo vertybių registrą?

✓ Tegul grupės pristato savo vertinimus atviroje diskusijoje. Nuspręskite, kurios iš vietovių yra nacionalinės svarbos. Paprašykite mokinių balsuojant nuspręsti, kurias vietas įtraukti į valstybinį paveldo vertybių registrą. Padiskutuokite, ar tarp jų pasiūlytų vietovių yra tokių, kurios būtų vertos įtraukti į Pasaulio paveldo sąrašą.

Užduočių lapas

■ 12 užduotis

SANTA KRUZO DE MOMPOSO (SANTA CRUZ DE MOMPOX) ISTORINIS CENTRAS, KOLUMBIJA

Tikslas: geriau suprasti įvairius vietovių atrankos į Pasaulio paveldo sąrašą procedūros etapus.

Diskusija

Užduotis pamokoje

Kelios pamokos

Istorija, geografija

Didžiosios fotografijos, pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai

1994 m. Momposo istorinis centras (senamiestis) buvo pasiūlytas, o 1995 m. – įtrauktas į Pasaulio paveldo sąrašą.

✓ Supažindinkite mokinius su šia informacija

Vietovės atitikimas Pasaulio paveldo sąrašo reikalavimams

Ispanų kolonizacijos Lotynų Amerikoje laikotarpiu buvo sukurta keletas unikalių meno paminklų. Momposas yra unikalaus tipo šio regiono miesto pavyzdys.

Kultūros paveldo kategorija (žr. I-ąjį Pasaulio paveldo konvencijos straipsnį): pastatų grupė.

Istorija

Momposą 1540 m. įkūrė Chuanas de Santa Kruzas (*Juanas de Santa Cruzas*), Kartaginos valdytojas. Abipus Magdalenos upės krantų išaugęs miestas tapo svarbiu prekybos ir karybos tašku. Prekyba tarp Kartaginos uosto ir šalies vidaus teritorijų vyko upėmis ir sausumos keliais, kurie kirtosi Mompose. Miesto augimą skatino valdančiosios klasės – kolonistų įsikūrimas mieste. Kolonijinis režimas suteikė jiems teisę valdyti žemes ir išnaudoti vietinius indėnus darbui. Vietiniai gyventojai buvo išstumti iš savo žemių į mažus rezervatus. Tokia situacija bei atšiaurios klimato ir geografinės sąlygos šioje vietovėje apsunkino žemės ūkio plėtrą, mieste nesusiformavo tvirtas socialinis ekonominis pagrindas. Kaip vienas iš nedaugelio miestelėnų pragyvenimo šaltinių mieste suklestėjo kontrabanda. Miesto augimą kolonijiniu laikotarpiu lėmė palyginti mažas turtingųjų sluoksnis, pelnęsis iš žemės ūkio ir prekybos. Kai kurie jų atvyko į Momposą iš Kartaginos, kartu atsiveždami amatininkų ir meistrų prabangos reikmėms patenkinti. Dvasininkija ir kitos religinės bendrijos suformavo kitą valdančiosios klasės sluoksnį.

Valdymas ir apsauga

Teisinis statusas: nuosavybės teisėmis dalijasi atskiri individai, institucijos, Romos katalikų bažnyčia ir savivaldos institucijos. Istorinis Momposo centras yra paskelbtas nacionaliniu paminklu. Nuo 1970 m. jo valdymą reglamentuoja savivaldybės statybos kodeksas.

Valdymas: nebuvo parengtas specialus istorinio Momposo centro valdymo planas. Efektyvų miesto valdymą užtikrina griežtas statybos kodeksas ir miesto reglamentai.

Išsaugojimas ir autentiškumas

Išsaugojimas: per kelis praėjusius dešimtmečius atlikta nemažai rekonstrukcijos ir konservavimo darbų. Šiuo metu miestas yra palyginti geros būklės. Privačių pastatų savininkai didžiuojasi savo nuosavybe ir palaiko jos gerą būklę be valdžios įsikišimo.

Autentiškumas: praradęs savo ekonominę reikšmę XIX a., Momposas išvengė istorinio centro plėtros, kuri vyko kituose Lotynų Amerikos miestuose. Originali senamiesčio gatvių struktūra ir statiniai išliko. Momposas išlaikė savo formų ir statybinių medžiagų autentiškumą.

Tarptautinės paminklų ir paveldo vietovių tarybos (ICOMOS) įvertinimas

Tarptautinės paminklų ir paveldo vietovių tarybos (ICOMOS) atstovai apsilankė Mompose 1995 m. vasario mėnesį ir rekomendavo Pasaulio paveldo komitetui įtraukti vietovę į Pasaulio paveldo sąrašą, remiantis (iv) ir (v) kultūros paveldo kriterijais.

Tarptautinės paminklų ir paveldo vietovių tarybos atstovai taip pat pateikė kelias rekomendacijas Kolumbijos vyriausybei dėl tolesnių veiksnių saugant Momposo autentiškumą. Tarptautinė paminklų ir paveldo vietovių taryba rekomendavo atkurti originalias pastatų fasadų spalvas, iškeldinti iš senamiesčio turgavietę ir išardyti laikinus statinius, turgavietės pastatą panaudoti laivų prieplaukai ir turistų informacijos centrui įsteigti, tęsti upės krantų valymo darbus, suvienodinti šaligatvius, parengti išsamų turizmo plėtros planą ir patikslinti saugomos teritorijos ribas.

Kolumbijos vyriausybė dar iki Pasaulio paveldo centro posėdžio 1995 m. liepos mėnesį patvirtino, kad į visas ICOMOS rekomendacijas dėl Momposo išsaugojimo bus atsižvelgta.

Pasaulio paveldo centro posėdis, 1995 m. liepa

1995 m. liepos mėnesį ICOMOS informavo Pasaulio paveldo centrą apie Kolumbijos vyriausybės parengtą naują planą, kuriame patikslintos siūlomos vietovės ribos. Centras nusprendė rekomenduoti Pasaulio paveldo komitetui įrašyti Momposo istorinį centrą į Pasaulio paveldo sąrašą pagal anksčiau nurodytus kriterijus.

Pasaulio paveldo komiteto susirinkimas, 1995 m. gruodis

Komitetas apibendrina, kad istorinis Santa Kruzo de Momposo centras yra išskirtinis ispanų kolonijinės gyvenvietės, įkurtos abipus upės krantų, pavyzdys, išlaikęs svarbią strateginę ir prekybinę reikšmę iki pat šių dienų. Komitetas nusprendė įrašyti Santa Kruzo de Momposo istorinį centrą į Pasaulio paveldo sąrašą, remdamasis (iv) ir (v) kultūros paveldo atrankos kriterijais.

Kolumbijos vyriausybės prašymu Pasaulio paveldo fondas skyrė 30 tūkstančių JAV dolerių paramą studijai apie turizmo įtaką vietai parengti.

Trumpa chronologija

1994 m.	Kolumbijos vyriausybė pateikia Momposo paraišką UNESCO Pasaulio paveldo centrui
1995 m. vasaris	ICOMOS pateikia savo įvertinimus
1995 m. liepa	Pasaulio paveldo centras įvertina paraišką
1995 m. gruodis	Pasaulio paveldo komitetas įtraukia Momposą į Pasaulio paveldo sąrašą remdamasis (iv) ir (v) kultūros paveldo kriterijais.
	Pasaulio paveldo fondas skiria 30 tūkstančių JAV dolerių paramą turizmo įtakos tyrimams atlikti.

Aptarkite įvairius vietovės pasiūlymo ir įtraukimo į Pasaulio paveldo sąrašą etapus. Kartu su mokiniais pasirinkite kokią nors Lietuvos vietovę, kuri, jūsų manymu, turėtų būti pripažinta pasaulinės reikšmės objektu ir paprašykite jų pasiūlyti veiksmų planą, kaip įtraukti vietovę į Pasaulio paveldo sąrašą.

■ 13 užduotis

JELOUSTOUNAS, JUNG TINĖS AMERIKOS VALSTIJOS

Tikslas: paaiškinti, kaip ir kodėl pasaulio paveldo vietovė gali būti įtraukta į Pavojuje esančio pasaulio paveldo sąrašą

Diskusija

Pamokos užduotis

Kelios pamokos

Kalbos, geografija, tikslieji mokslai

Didžiosios fotografijos, trumpi aprašymai, pasaulio paveldo žemėlapis

Supažindinkite mokinius su šia informacija:

Chronologija

- 1973 m. Jungtinės Amerikos Valstijos tapo pirmąja valstybe, ratifikavusia Pasaulio paveldo konvenciją
- 1978 m. Jeloustounas įtrauktas į Pasaulio paveldo sąrašą. Tai pirmasis pasaulio paveldu pripažintas nacionalinis parkas.
- 1995 m. Pasaulio paveldo komitetas nusprendė įtraukti Jeloustouną į Pavojuje esančio pasaulio paveldo sąrašą.

Jeloustouno – pasaulio paveldo vietovės – vertė

Jeloustouno parkas išsidėstęs didelėje teritorijoje, užimančioje Vajomingo, Aidaho ir Montanos valstijų dalį. Beveik visą parko teritoriją užima vulkaninis plokščiakalnis su mažesnėmis nuosėdinių uolienų salomis. Parke yra keli įspūdingi kanjonai, kriokliai, uolienų sangrūdos. Tebesitęsiantys vulkaniniai procesai lėmė 10 tūkstančių geizerių ir karšto vandens versmių susiformavimą. Vandens gausa lemia parko augalų ir gyvūnų rūšių įvairovę. Centrinėje parko dalyje yra didžiausias pasaulyje vulkaninis krateris, savo dydžiu šimtą kartų lenkiantis Krakatoa kraterį Indonezijoje. Seniausios uolos yra 2,7 milijardų metų amžiaus, jauniausios – dar formuojasi. Kraterio viduje yra 27 fosilijų miškai.

Nykstančios rūšys

Parke yra puikios gyvenimo sąlygos nykstančioms gyvūnų rūšims: grizliams, kalnų liūtams, beplunksniams ereliams.

Grėsmės Jeloustounui

1995 m. vasario mėnesį UNESCO Pasaulio paveldo centrą pasiekė informacija apie parkui gresiančius pavojus dėl kasybos, naftos gavybos ir jos plėtros planų, taip pat dėl miškų kirtimo, masinio turizmo ir netinkamos laukinės gamtos apsaugos.

Pasaulio paveldo centro posėdis, 1995 m. liepa

Jungtinės Amerikos Valstijos pateikė Pasaulio paveldo centrui laišką, kuriame išreiškė susirūpinimą dėl galimų grėsmių Jeloustounui ir kreipėsi į Pasaulio paveldo centrą ir Pasaulio apsaugos sąjungą, prašydamos atlikti parko būklės įvertinimą. Pasaulio paveldo centro posėdžio metu JAV pasiūlė apsvarstyti vietovės įtraukimą į Pavojuje esančio pasaulio paveldo sąrašą.

Pasisakymai prieš kasybos plėtros planus Jeloustoune

„Kasybos plėtros planai – katastrofa, sukelsianti didžiulę grėsmę Amerikos parkų sistemos brangakmeniui“.

Laikraštis „New York Times“

Jokio dydžio pelnas, gautas iš kasybos, negalės atlyginti žalos, padarytos Jeloustounui.

Bilas Klintonas (Billas Clintonas), Jungtinių Amerikos Valstijų Prezidentas

Amerikiečiai, kaip šios ypatingos vietovės prižiūrėtojai, yra įpareigoti apsaugoti ją ne tik savo valstybės piliečiams, bet ir viso pasaulio piliečiams – šiai ir ateities kartoms.

Nacionalinių parkų ir apsaugos asociacija, 1995 m. rugsėjis

Jungtinė vietovės įvertinimo misija, 1995 m. rugsėjis

1995 m. rugsėjo mėnesį įvertinti Jeloustouno būklės buvo nusiųsta įvairių institucijų atstovų misija. Šios misijos metu vyko vieši debatai, techninius vietovės būklės vertinimus parengė pramonės, vyriausybės ir aplinkosaugos institucijų atstovų grupės.

Pasaulio paveldo komiteto 19-oji sesija, 1995 m. gruodis

JAV ir Pasaulio apsaugos sąjunga (IUCN) Pasaulio paveldo komiteto 19-osios sesijos metu pristatė vietovės įvertinimo rezultatus. Didelio masto kasybos projektas, turėjęs įtakos vandens užteršimui dėl naftos nuotekų ir atliekų sąvartynų, taip pat kelių tiesimas, masinis turizmas, kai kurių gyvūnų rūšių, pavyzdžiui, upėtakių populiacijų mažėjimas, buivolų populiacijos užkrėtimas brucelioze – faktai, įrodantys vietovės sunykimo grėsmės rimtumą.

Po užsitęsusių diskusijų, įvertinus esamas ir galimas grėsmes vietai, Pasaulio paveldo komitetas nutarė įtraukti Jeloustouną į Pavojuje esančio pasaulio paveldo sąrašą.

Jungtinių Amerikos Valstijų Prezidento pareiškimas, 1996 m. rugsėjis

Jungtinių Amerikos Valstijų Prezidentas Bilas Klintonas viešai pareiškė imsis veiksmų tinkamai išspręsti kasybos plėtros klausimą.

Pasaulio paveldo komiteto 20-oji sesija, 1996 m. gruodis

Jungtinių Amerikos Valstijų atstovas informavo Pasaulio paveldo komitetą apie pasiektą didelę pažangą rūpinantis Jeloustouno apsauga.

Kas toliau?

Siekdamas užtikrinti pasaulio paveldo vietovės apsaugą, Pasaulio paveldo komitetas paprašė periodiškai teikti apsaugos priemonių bei aplinkos tyrimų rezultatų ataskaitas. Taip komitetas užsitikrino galimybę nuolat stebėti vietovės būklę. Ateityje, komitetui nusprendus, kad Jeloustouno apsauga pakankama, jis gali nuspręsti išbraukti vietovę iš Pavojuje esančio pasaulio paveldo sąrašo ir grąžinti ją į Pasaulio paveldo sąrašą.

Jeloustouno įtraukimas į Pavojuje esančio pasaulio paveldo sąrašą atkreipė JAV visuomenės, šalies prezidento ir tarptautinės bendruomenės dėmesį į vietovę iškilusias grėsmes ir sutelkė pastangas išsaugoti šį išskirtinį gamtos paminklą.

Aptarkite šią situaciją kartu su mokiniais, palyginkite Jeloustounui iškilusias grėsmes su Kuršių nerijai gresiančiu pavojumi, susijusiu su naftos telkinio D-6 eksploatavimu ir plėtros bei urbanizacijos planais.

■ 14 užduotis

RADIJO LAIDOS APIE PASAULIO PAVELDĄ RENGIMAS

Tikslas: tobulinti mokinių bendravimo įgūdžius pasaulio paveldo apsaugos labui

Pratimas

Pamokos užduotis arba popamokinė veikla

Kelios pamokos

Kalbos, muzika

Trumpi aprašymai, pasaulio paveldo žemėlapis

Knygos, įrašai

✓ Suskirstykite klasę į grupes ir suplanuokite radijo laidą apie pasaulio paveldą. Į programą įtraukite:

- dialogą – diskusiją tarp mokinių dėl pasirinktos vietovės įtraukimo į Pasaulio paveldo sąrašą;
- pasirinktos pasaulio paveldo vietovės pristatymą (geografinė padėtis, grožis, svarba, unikalumas, autentiškumas);
- ištrauką iš eilėraščio ar prozos kūrinio, susijusio su pasaulio paveldo vietoje;

- muziką ir įvairius garsus (gamtos, gyvūnų garsai, skambučiai, ritualiniai dialogai, giesmės), keliančius asociacijas su pasirinkta pasaulio paveldo vietoje.

✓ Diskutuodami klasėje išrinkite laidai tinkamiausias idėjas ir jas išplėtokite. Paskirstykite užduotis mokinių grupėms. Įrašykite laidą ir nusiųskite į vietinę, regioninę ar nacionalinę radijo stotį.

■ 15 užduotis

SAĖMONINGUMO SKATINIMAS

Tikslas: skatinti mokinių pilietiškumą ir aktyvų dalyvavimą saugant pasaulio paveldą

Diskusija

Pamokos užduotis
ir/arba popamokinė
veikla

Kelios
pamokos

Kalbos

Pasaulio paveldo
žemėlapis, trumpi
aprašymai

- ✓ Aptarkite, kaip mokiniai galėtų prisidėti prie savo bendruomenės informavimo apie vietinį, šalies bei pasaulio paveldą.
- ✓ Sudarykite pasiūlymų sąrašą. Ar įmanoma įgyvendinti kurį nors (ar keletą) iš šių pasiūlymų?
- ✓ Aptarkite Pasaulio paveldo fondo tikslą.
- ✓ Aptarkite galimybę suorganizuoti lėšų rinkimo akcijas, siekiant paremti vietinio paveldo objekto apsaugą.

■ 16 užduotis

VARDAI – TAPATYBĖS SAUGOTOJAI

Tikslas: pamąstyti apie asmeninę ir šeimos tapatybę

Tiriamasis
darbas

Pamokos
užduotis

Popamokinė
veikla

2 pamokos ir
popamokinė
veikla

Kalbos

✓ Paprašykite mokinių, kad su tėvais ar giminaičiais atsektų savo pavardžių reikšmę. Tegul mokiniai sužino ir papasakoja, kaip buvo išrinkti jų vardai. Paklauskite, ką kiekvienas jų galvoja apie savo vardą – kaip jaučiasi vadinamas tokiu vardu? Ar toks vardas dažnai pasitaiko regione? Galbūt jis yra susijęs su svarbia regiono kultūros ar gamtos paveldo vietoje? Ar jis neįprastas? Ar jis buvo duotas kokio nors žmogaus atminimui – tėvo, senelio ar tolimesnio giminaičio, o gal – iš istorijos, kino, muzikos ar kitų sričių žinomos asmenybės? Ar vardas lemia asmens tapatybę? Jei taip – kaip tai pasireiškia?

17 užduotis

PASAULIO PAVELDO VIETOVĖS IR TAPATYBĖ

TIKSLAS: SUPRASTI PASAULIO PAVELDO VIETŲ VERTYBES

Diskusija

Pamokos užduotis

I pamoka ir popamokinė veikla

Istorija, socialiniai mokslai

Pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai

✓ Naudodamiesi šiame leidinyje esančiomis didžiosiomis fotografijomis ir bet kuria kita prieinama medžiaga, supažindinkite mokinius su bent keliomis į Pasaulio paveldo sąrašą įtrauktomis vietovėmis, kurios turėjo didelės reikšmės žmonijos istorijai ir gamtos apsaugai. Pavyzdžiui:

- ➔ (kultūros ir gamtos paveldo) vietovės, su kuriomis žmonės save tapatina;
- ➔ vietovės, žyminčios pasaulio politinės istorijos įvykius;
- ➔ vietovės, siejamos su pasaulio religijomis ir tikėjimo sistemomis;
- ➔ vietovės, atspindinčios skirtingus žmonių gyvenimo būdus.

Toliau esančioje lentelėje pateikiamos diskusijos idėjos.

	Žmonių kilmė	Medžiotojų/ rinkėjų visuomenė	Tradicinė visuomenė	Žemdirbių visuomenė	Pirklių visuomenė	Pramoninkų visuomenė	Postmodernistinė visuomenė
Azija ir Ramusis vandenynas	Pekino Man Site (Kinija)			Kordiljerų ryžių terasos (Filipinai)			
Arabų valstybės		Tadrart Akakuso piešiniai ant uolų (Libijos Arabų Džamachirija)					
Afrika					Mozambiko sala (Mozambikas)		
Europa ir Šiaurės Amerika			I Sassi di Matera (Italija)		Hanzos miestas Liubekas (Vokietija)	Aironbridžo tarpeklis (Jungtinė Karalystė)	Bauhausas ir jo vietovės (Vokietija)
Lotynų Amerika ir Karibai						Istorinis Ouro Preto (Juodojo aukso) miestas (Brazilija)	Brazilijos miestas (Brazilija)

■ 18 užduotis

ĮVAIRŪS PASTATŲ STILIAI - TAPATYBĖS IŠRAIŠKA

Tikslas: geriau suvokti tapatybę nagrinėjant nekilnojamąjį paveldą (pavyzdžiui, pastatus, paminklus, nacionalinius parkus)

Tiriamasis
darbas

Pamokos
užduotis

2 pamokos

Kalbos,
geografija

Didžiosios
fotografijos

✓ Paprašykite mokinių parašyti esė apie Lietuvos ar kurio nors valstybės regiono architektūrą, paminklus ar nacionalinius parkus. Ar kurie nors iš jų yra įtraukti į Pasaulio paveldo sąrašą? Ar yra tarpusavio ryšys tarp lietuvių kultūros ir architektūroje naudojamų tradicinių statybinių medžiagų, kitų architektūrinių bruožų (miestų, kaimų planavimas), gamtinių išteklių (pavyzdžiui, akmenys iš vietinių karjerų) bei fizinio kraštovaizdžio (pavyzdžiui, miestas, pastatytas aplink ežerą)? Ar kultūrinę tapatybę atspindi tai, kaip ir iš kokių medžiagų pastatytas jūsų gyvenamasis namas?

✓ Kartu su mokiniais apsilankykite kitai tautinei, religinei bendruomenei priklausančiame visuomeniniame ar religiniame pastate, pavyzdžiui, mečetėje, sinagogoje ar kenesoje. Panagrinėkite, kuo jis išsiskiria iš mūsų regionui, mūsų tautai būdingos architektūros pastatų. Aptarkite tautai, religinei sistemai būdingus architektūrinius bruožus: statymo būdą, medžiagas, statinio planavimą erdvėje ir pan. Kaip šie bruožai siejasi su konkrečios tautos kultūra, religinės sistemos ideologija?

■ 19 užduotis

MIESTO TARYBA LEMIA ISTORINĖS MIESTO DALIES ATEITĮ

Tikslas: geriau suprasti paveldo apsaugos reikšmę

Vaidybinis žaidimas

Pamokos užduotis

Popamokinė veikla

Kelios pamokos

Socialiniai mokslai, matematika

Didžiosios fotografijos

✓ Surenkite klasėje vaidybinį žaidimą pagal toliau pateiktą situaciją.

Vietinė valdžia sudarė miesto, kuriame gyvenate, centro plėtros planą. Miesto centras ganėtinai senas, jame išlikę keletas senų tradicinių namų, kurie yra reikšmingi jūsų gyvenamos vietovės sąvasčiai. Tačiau gyvenimo sąlygos toje miesto dalyje gerokai atsilieka nuo modernizacijos proceso.

Negalima įrengti vandentiekio ar liftų. Plėtros plano įdiegimas reiškia, kad seniausioji miesto dalis bus sunaikinta ir bus statomi modernūs daugiabučiai namai. Kai kurie vietiniai valdininkai pasisako už pasiūlytą plėtros planą, kiti vietos politikai tam prieštarauja. Šiandien visos šalys susitiko nutarti, ar šis planas bus įgyvendinamas.

✓ Suskirstykite klasę į penkias grupes:

1. vietinės valdžios grupė, pasisakanti už plano įgyvendinimą;
2. vietinės valdžios grupė, prieštaraujanti plano įgyvendinimui;
3. senamiesčio gyventojai;
4. specialistai (architektai, miesto planuotojai);
5. žiniasklaidos atstovai.

✓ Išrinkite pirmininką ir du jo pavaduotojus, kurie ves debatus, ir du referentus, kurie rašys susitikimo protokolą.

✓ Pamažtykite ir aptarkite panašias grėsmes Lietuvos ir pasaulio paveldo vietovėms arba vietovėms, įrašytoms į Pavojuje esančio pasaulio paveldo sąrašą.

■ 20 užduotis

MOKYMASIS APIE KULTŪRŲ SANDŪRĄ

Tikslas: geriau suprasti ryšį tarp pasaulio paveldo ir tapatybės

Tiriamasis
darbas

Pamokos
užduotis ir
popamokinė
veikla

Kelios
pamokos

Kalbos,
socialiniai
mokslai

Pasaulio
paveldo
žemėlapis,
trumpi
aprašymai

Internetas

✓ Suskirstykite klasę į grupes. Paprašykite kiekvienos grupės parengti trumpą pristatymą viena iš toliau pateiktų temų:

- jūsų mokykla;
- jūsų klasė;
- pasaulio paveldo vietovės Lietuvoje.

✓ Pasikeiskite pristatymais su viena ar keliomis užsienio mokyklomis (paštu, faksu ar elektroniniu paštu). Jei iki šiol mokykla neturėjo partnerių užsienyje, tai taps puikia proga juos susirasti. Ką gavote mainais? Kiek laiko tai truko? Kuo panašūs ir kuo skiriasi jūsų pristatymai?

✓ Aptarkite, kaip naujos ryšio priemonės suartina viso pasaulio žmones.

■ 21 užduotis

DIDŽIOSIOS ZIMBABVĖS NACIONALINIS PAMINKLAS, ZIMBABVĖ

Tikslas: geriau suvokti vietovės istorinę kilmę

Diskusija

Pamokos užduotis

Kelios pamokos

Istorija, geografija, socialiniai mokslai, pilietinis ugdymas

Pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai, didžiosios fotografijos

Internetas

✓ Papasakokite mokiniams Didžiosios Zimbabvės istoriją, aptarkite, kokios istorinės šios unikalioms vietovėms atsiradimo šaknys. Archeologinių tyrinėjimų duomenys liudija, kad ši vietovė yra išskirtinai afrikietiškos kilmės.

Didžioji Zimbabvė yra reikšmingiausias tautos simbolis. Net šalies pavadinimas kildinamas iš šios garsios ir įspūdingos akmeninių griuvėsių vietovės („Zimbabvė“ reiškia „namas iš akmens“).

Didžioji Zimbabvė yra išsidėsčiusi atviroje miškingoje lygumoje. Tai didžiausias senovinis statinys Centrinėje ir Pietų Afrikoje. Jį sudaro du apgriuvę objektai: akropolis – tikra akmeninių sienų ir granito riedulių tvirtovė ir Didžioji Siena – įspūdingas 250 metrų ilgio tašytų akmenų statinys.

Siekiamas pripažinti šių griuvėsių afrikietišką kilmę ir senąją kultūrą ilgą laiką priešinosi baltieji kolonizatoriai, šią teritoriją vadinę Rodezija. Siekdami perrašyti istoriją, politikai ir propagandistai Didžiosios Zimbabvės paminklo autorystę bandė priskirti finikiečiams, arabams, indams ar net hebrajams. Po ilgų valdžios pareigūnų diskusijų buvo „nuspręsta“, kad Didžioji Zimbabvė nėra afrikietiškos kilmės.

Tačiau du archeologai Rendalas Maklveris (*Randallas MacIveris*) ir Gertrūda Keton-Tomson (*Gertrude Caton-Thompson*), ilgai tyrinėję Didžiąją Zimbabvę, nustatė, kad griuvėsiai yra išskirtinai afrikietiškos kilmės. Beveik visi rasti dirbiniai, įrankiai, kiti žmogaus buities rakandai buvo priskirti vietos meistrų darbui.

Remiantis šių ir kitų archeologų, lingvistų ir antropologų tyrinėjimų išvadomis, Didžiosios Zimbabvės istorijoje galima išskirti mažiausiai tris etapus.

Didžiosios Zimbabvės istorija prasidėjo XI a., kai ant kalvos buvo pristatyta mažų iš molio drėbtų lūšnelių. Po dviejų amžių lūšnelės pakeitė patvaresni moliniai namai, buvo pradėtos statyti akmeninės sienos. Dar vėlesniame amžiuje Didžiosios Zimbabvės visuomenė suklestėjo dėl prekybos rytiniame Afrikos žemyno krante su kitomis tautomis, ypač musulmonų pirkliais. Tačiau XV a.

Didžiojoje Zimbabvėje prasidėjo nuosmukis ir miestas pradėjo lėtai nykti.

Intensyvią prekybą liudijančių statinių griuvėsiai, unikalios statybos tradicijos ir planavimo struktūra paskatino diskusijas dėl šios vietovės kilmės. Tačiau ilgus metus trukę bandymai perrašyti Didžiosios Zimbabvės istoriją ir paneigti jos tikrąją tapatybę baigėsi: šiandien Didžiosios Zimbabvės griuvėsiai simbolizuoja tautos dvasią ir yra vadinami Afrikos paveldo brangakmeniu.

✓ Paprašykite mokinių parašyti trumpą rašinį, kuriame jie išdėstytų savo mintis ir jausmus, išgirdus tokią istoriją. Palyginkite ir aptarkite jų rašinius klasėje.

✓ Galbūt prisimenate kitų panašių istorinių situacijų?

22 užduotis

ULURU KATA TJUTOS NACIONALINIS PARKAS, AUSTRALIJA

Tikslas: geriau suprasti kultūros kraštovaizdžio sąvoką ir vietinių gyventojų pastangų išsaugoti paveldą reikšmę

Diskusija

Pamokos užduotis

2 pamokos

Geografija, istorija, socialiniai mokslai

Trumpi aprašymai, pasaulio paveldo žemėlapis

Uluru Kata Tjutos nacionalinio parko pavyzdys leidžia pademonstruoti, kaip vietovės įtraukimas į Pasaulio paveldo sąrašą sustiprino vietinių gyventojų tapatybės jausmą, didžiavimąsi savo gyvenimo būdu, pastangas saugoti vietovę.

Šis parkas taip pat yra sėkmingo vietovės valdymo, bendradarbiaujant vietiniams gyventojams ir valstybinei aplinkosaugos institucijai, pavyzdys.

1987 metais ši vietovė pirmą kartą buvo įvardyta kaip gamtos paveldo vietovė. 1994 metais ji buvo pervadinta kultūriniu kraštovaizdžiu – vietove, rodančia žmogaus ir gamtos sąveiką. Uluru Kata Tjutos nacionalinis parkas tapo pirmuoju kultūriniu kraštovaizdžiu, įrašytu į Pasaulio paveldo sąrašą.

Uluru Kata Tjutos nacionalinis parkas yra išsidėstęs istorinėse aborigenų žemėse, kuriose jie iki šiol gyvena ir kalba savo gimtąja kalba. 1985 m. Australijos vyriausybė sugrąžino šių žemių nuosavybės teisę anangu genčiai, Australijos Pietinės dykumos čia buvusiems. Po šio teisių sugrąžinimo anangu išnuomojo Nacionalinio parko teritoriją Australijos gamtos apsaugos agentūrai. Uluru Kata Tjutos nacionalinis parkas iki šiol yra saugomas ir prižiūrimas bendromis anangu genties ir šios agentūros pastangomis. Šis atvejis – vienas didžiausių laimėjimų Australijos gamtos apsaugos ir Aborigenų judėjimo, siekiant susigrąžinti teisę į žemę, istorijoje.

Remiantis anangu genties tikėjimu, jų tradicinės žinios ir gyvenimas, tapatybė ir socialinė santvarka, vertybių ir tikėjimo sistema, istorinis kraštovaizdis yra gauti iš tjukurpos. Tjukurpa, anangu kalba verčiama kaip „svajų metas“, formuoja anangu bendruomenės struktūrą, gyvenimo būdą, santykius tarp bendruomenės narių ir jų santykį su žeme. Tjukurpa – jų elgesio kodeksas. Anangu žmonės tikėjo, kad buvo kūrimo laikas arba „svajų metas“, kai iš žemės gelmių išėjo jų protėviai. Jie buvo ir medžiai, ir gyvūnai, ir žmonės. Keliaudami per žemę, protėviai kūrė viską, kas sudarė pasaulį. Jie elgėsi kaip žmogiškos būtybės – medžiojo, kovėsi, mylėjo ir neapkentė. Jie išmokė palikuonis slaptų ritualų ir simbolių, vartojamų raštuose ir piešiniuose. Jie sukūrė įstatymus ir išmokė žmones, kaip reikia gyventi bendruomenėje. Pavargusios nuo veiklos, šios mitinės būtybės vėl prasmego į žemės gelmes. Tos vietos dažnai žymimos akmenų sankauptomis ir medžiais.

Šiandien, kaip ir anksčiau, šie mitai yra pasakojami, atgaivinami įvairių apeigų, ceremonijų metu, šokiuose, dainose, menuose ir amatuose. Taigi kraštovaizdis, kuris anangu žmonėms yra natūralus, yra iš tikrųjų prisodrintas kultūrinių prasmių.
Pasaulio paveldo naujienlaiškis, Nr. 10, 1996 m. kovas

Mes visuomet sakydavome, kad ši žemė mums svarbi dėl tjukurpos, todėl man labai džiugu, kad pagaliau žmonės iš užjūrio ir kiti nevietiniai gyventojai pripažįsta jos kultūrinę vertę. Praeityje žmonės iš mūsų juokdavosi, vadino mūsų tikėjimą sapnu, tačiau tjukurpa yra tikra – tai mūsų teisė, kalba, žemė ir šeima kartu.
Jami Lesteris (Yami Lesteris), Uluru Kata Tjutos vietovės valdybos vadovas

■ 23 užduotis

NUMATYTI TURIZMO KRYPTIS

Tikslas: sužinoti apie turizmo kryptis pasaulyje ir turistų skaičiaus įtaką pasaulio paveldo apsaugai

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis

I pamoka

Matematika, socialiniai mokslai

Užduočių lapas „Pasaulio turizmo statistika“, pasaulio paveldo žemėlapis, didžiosios fotografijos

✓ Parodykite mokiniams I-ąją lentelę, kuri pateikiama užduočių lape (jei įmanoma, padarykite šios lentelės kopiją kiekvienam mokiniui). Paaiškinkite jiems kai kuriuos duomenis, papasakokite, kaip šie duomenys yra surenkami, interpretuojami ir taikomi. Paprašykite mokinių, naudojantis pasaulio paveldo žemėlapiu, surasti ir suskaičiuoti, kiek pasaulio paveldo vietovių yra kiekvienoje iš penkiolikos labiausiai lankomų pasaulio šalių. Pasiūlykite jiems paieškoti sąryšio tarp pasaulio paveldo vietovių skaičiaus šalyje ir turistų srauto, taip pat palyginti, kaip 10 labiausiai turistų lankomų šalių yra pasiskirstę geografiškai: kiek iš šių šalių yra Afrikoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje bei Karibų jūros regione, Azijos ir Ramiojo vandenyno regione, Arabų šalių regione ir Europoje.

✓ Parodykite mokiniams II-ąją lentelę ir paprašykite jų suskirstyti 15 šalių į du sąrašus: ekonomiškai išsivysčiusios valstybės ir mažiau ekonomiškai išsivysčiusios valstybės. Ar labai turistų lankomos valstybės, kuriose yra pasaulio paveldo vietovių, yra išsivysčiusios valstybės? Ar yra sąryšis tarp šių dalykų? Aptarkite rezultatus. Keliose iš labiausiai lankomų valstybių yra pasaulio paveldo vietovių?

✓ Parodykite mokiniams III-iąją lentelę. Aptarkite, ką reiškia terminas „augimo tempas“. Kodėl skiriasi kiekvieno dešimtmečio augimo tempai?

✓ Suraskite gauti statistinių duomenų apie turizmą Lietuvoje ir Lietuvos vietovių, įtrauktų į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, lankytojų skaičių, pristatykite šiuos duomenis mokiniams.

I5 labiausiai lankomų valstybių pasaulyje Tarpautiniai turistų srautai

I lentelė

Nr.	Valstybė	Tarpautiniai turistų srautai (milijonai)			Kaitos procentinė išraiška		Rinkos dalis
		2000	2001	2002	2001/2000	2002/2001	
	Pasaulis	687	684	703	-0,5	2,7	100
1.	Prancūzija	77,2	75,2	77,0	-2,6	2,4	11,0
2.	Ispanija	47,9	50,1	51,7	4,6	3,3	7,4
3.	JAV	50,9	44,9	41,9	-11,9	-6,7	6,0
4.	Italija	41,2	39,6	39,8	-3,9	0,6	5,7
5.	Kinija	31,2	33,2	36,8	6,2	11,0	5,2
6.	Jungtinė Karalystė	25,2	22,8	24,2	-9,4	5,9	3,4
7.	Kanada	19,6	19,7	20,1	0,3	1,9	2,9
8.	Meksika	20,6	19,8	19,7	-4,0	-0,7	2,8
9.	Austrija	18,0	18,2	18,6	1,1	2,4	2,6
10.	Vokietija	19,0	17,9	18,0	-5,9	0,6	2,6
11.	Honkongas (Kinija)	13,1	13,7	16,6	5,1	20,7	2,4
12.	Vengrija	15,6	15,3	15,9	-1,5	3,5	2,3
13.	Graikija	13,1	14,1	14,2	7,3	0,9	2,0
14.	Lenkija	17,4	15,0	14,0	-13,8	-6,8	2,0
15.	Malajija	10,2	12,8	13,3	25,0	4,0	1,9

Pasaulio turizmo organizacijos duomenimis, 2003 m. rugsėjo mėn.

15 daugiausia iš turizmo uždirbančių valstybių pasaulyje

Pajamos iš tarptautinio turizmo

II lentelė

Nr.	Valstybė	Tarptautiniai turistų srautai (milijonai)			Kaitos procentinė išraiška		Rinkos dalis
		2000	2001	2002	2001/2000	2002/2001	
	Pasaulis	473	859	474	-2,9	3,2	100
1.	JAV	82,4	71,9	66,5	-12,8	-7,4	14,0
2.	Ispanija	31,5	32,9	33,6	4,5	2,2	7,1
3.	Prancūzija	30,8	30,0	32,3	-2,5	7,8	6,8
4.	Italija	27,5	25,8	26,9	-6,2	4,3	5,7
5.	Kinija	16,2	17,8	20,4	9,7	14,6	4,3
6.	Vokietija	18,5	18,4	19,2	-0,3	4,0	4,0
7.	Jungtinė Karalystė	19,5	16,3	17,6	-16,7	8,0	3,7
8.	Austrija	9,3	10,1	11,2	1,9	11,1	2,4
9.	Honkongas (Kinija)	7,3	8,3	10,1	5,0	22,2	2,1
10.	Graikija	9,2	9,4	9,7	2,4	3,1	2,1
11.	Kanada	10,8	10,8	9,7	-0,6	-10,0	2,0
12.	Turkija	9,4	7,4	9,0	-21,7	22,0	1,9
13.	Meksika	8,3	8,4	8,9	1,3	5,4	1,9
14.	Australija	8,5	7,6	8,1	-9,8	6,1	1,7
15.	Tailandas	7,5	7,1	7,9	-5,5	11,7	1,7

Pasaulio turizmo organizacijos duomenimis, 2003 m. rugsėjo mėn.

Pasaulio turizmo organizacijos ilgalaikė turizmo plėtros vizija iki 2020 m. įvažiuojamojo turizmo srautų prognozė pagal pasaulio regionus (milijonais turistų)

III lentelė

	Baziniai metai		Prognozės		Vidutinis metinis augimo tempas (%)		Rinkos dalis (%)	
	1995	2010	2020	2020	1995–2020	1995	2020	
Pasaulis	565,4	1006,4	1561,1		4,1	100	100	
Afrika	20,2	47,0	77,3		5,5	3,6	5,0	
Šiaurės ir Pietų Amerika	108,9	190,4	282,3		3,9	19,3	18,1	
Rytų Azija ir Ramiojo vandenyno salos	81,4	195,2	397,2		6,5	14,4	25,4	
Europa	338,4	527,3	717,0		3,0	59,8	45,9	
Vidurinė Azija	12,4	35,9	68,5		7,1	2,2	4,4	
Pietų Azija	4,2	10,6	18,8		6,2	0,7	1,2	
Regioninis	464,1	790,9	1183,3		3,8	82,1	75,8	
Tolimojo nuotolio	101,3	215,5	377,9		5,4	17,9	24,2	

Pasaulio turizmo organizacijos duomenimis, 2000 m. liepos mėn.

1. Regioninis turizmas apima ir tuos turistų srautus, kai išvykimo (turisto gimtoji) šalis nenurodoma.
2. Tolimojo nuotolio turizmas apima visus turistų srautus, išskyrus keliones regiono teritorijoje.

■ 24 užduotis

TURIZMO TEIKIAMA NAUDA IR KELIAMOS GRĖSMĖS PASAULIO PAVELDO VIETOVĖMS

Tikslas: geriau suvokti turizmo teikiamą naudą ir keliamas grėsmes paveldo vietovėms

Diskusija

Pamokos užduotis

I pamoka

Kalbos, socialiniai mokslai

Du (dideli) popieriaus lapai

✓ Padalykite klasę į dvi grupes. Paprašykite 1-osios grupės sudaryti turizmo teikiamų privalumų šalies paveldo vietovėms sąrašą, o 2-osios grupės – sudaryti turizmo keliamų grėsmių pasaulio paveldo vietovėms sąrašą. Pakvieskite po vieną grupės atstovą pristatyti sudarytus sąrašus. Padiskutuokite, kaip turizmo keliamos grėsmės galėtų būti sumažintos.

■ 25 užduotis

ŽAIDIMAS „PASAULIO PAVELDAS IR TURIZMAS“

Tikslas: dalyvaujant žaidime išsiaiškinti svarbius vietovių tvarkymo ir turizmo aspektus

Pratimas

Pamokos užduotis

3 pamokos

Socialiniai mokslai, geografija

Trumpi aprašymai, pasaulio paveldo žemėlapis

Žaidimas kauliukais (kauliukai) ir monetos

Taisyklės:

- ✓ Padalykite klasę į mažas (2-4 mokinių) komandas
- ✓ Pirmosios pamokos metu kiekvienai komandai suteikite informacijos apie vieną pasaulio paveldo vietovę (statistiniai duomenys, fotografijos, geografinė padėtis, aprašymas ir pan.). Kiekviena komanda viso žaidimo metu atstovaus vienai vietovei. Mokytojo padedama kiekviena komanda turi parengti vietovės „vadybos planą“.
- ✓ Antrosios pamokos metu mokiniai gali pradėti žaidimą. Kiekviena komanda meta kauliuką ir pasislenka į nurodytą vietą.
- ✓ Per antrąją pamoką mokiniai gali pradėti žaisti. Kiekviena komanda meta kauliuką ir pajuda į nurodytą vietą. Kai abi komandos pajuda, šiek tiek laiko (10-30 minučių) skiriama pasiruošti užduočiai, nurodytai laukeliuose. Jei komanda neatlieka nurodytos užduoties, ji negali judėti toliau. Kai komanda atsiduria laukelyje „plakatas“, ji gauna laiko parengti paveldo vietovę pristatantį (reklamuojantį) plakatą. Pirmoji komanda, įvykdžiusi visas gautas užduotis, tarp jų ir „plakato“, ir pasiekusi „finišo“ laukelį, laikoma žaidimo nugalėtoja.
- ✓ Trečiosios pamokos metu mokiniai gali aptarti žaidimo rezultatus ir pristatyti savo plakatus.

Užduočių lapas

 Pradėti Jūsų vietovė įtraukta į Pasaulio paveldo sąrašą. Pristatykite turizmo vadybos planą kitoms komandoms	1		Vietovė nusiuabė stichinė nelaimė. Papasakokite, kas įvyko, turėdami galvoje savo vietovės ypatybes.	PLAKATAS	3	Jūsų vietovėje esantis informacijos centras yra kritikuojamas dėl teikiamų paslaugų trūkumo. Parašykite laišką lankytojams, prašydami paremti centro renovaciją.	4 Grįžkite į pradžią.	PLAKATAS	5	Jūsų vietovėje labai daug šukšlių. Užrašykite 5 būdus, kaip spręsti šią problemą.	6 Grįžkite keturiais laukeliais atgal.	
PLAKATAS	2	PLAKATAS	7	PLAKATAS	8	PLAKATAS	9	PLAKATAS	10 Grįžkite penkiais laukeliais atgal.	11	PLAKATAS	12 Pasislinkite penkiais laukeliais į priekį.
Dalis vietovės sugriuvo dėl nepakankamo tvarkymo. Sudarykite problemų sąrašą (mažiausiai 5) ir numatykite jų sprendimo būdus.	13 Grįžkite į pradžią.	Paramos lėšų rinkimo kampanija buvo sėkminga. Sukurkite tokią kampaniją, nurodydami 7 priežastis, kodėl parama yra reikalinga.	14 Pasislinkite penkiais laukeliais į priekį.	Pastatytas naujas viešbutis turistams. Jo valdytojas suvokia pasaulio paveldo vietovės išsaugojimo svarbą. Sukurkite reklaminių pranešimų apie viešbutį laikraščiu.	15 Pasislinkite penkiais laukeliais į priekį.	ICOMOS 5-erių metų ataskaita apie jūsų vietovės apsaugą yra nepatenkinama.	16 Grįžkite devyniais laukeliais atgal.	Jūsų viešbutis uždaromas dėl kiauro stogo.	17	PLAKATAS	18 Pasislinkite trimis laukeliais į priekį.	
PLAKATAS	19	Jūsų vietovė lanko per didelį turistų srautai, kurie kenkia vietovei. Nurodykite penkis turizmo privalumus ir penkis vietovei keliamus pavojus.	20 Grįžkite vienuolika laukelių atgal.	PLAKATAS	21	Jūsų viešbutis uždaromas dėl kiauro stogo.	22 Grįžkite penkiais laukeliais atgal.	PLAKATAS	23	Pabaiga. Jūs gerai prižiūrėte paveldo vietovę. Parašykite ataskaitą apie vietovės valdymo planą, problemas, su kuriomis susiduriate, ir kokias priemones talkote joms spręsti.	24	

■ 26 užduotis

GERAS IR BLOGAS TURISTŲ ELGESYS

Tikslas: tapti atsakingu turistu

Vaidybinis žaidimas

Pamokos užduotis arba popamokinė veikla

Kelios pamokos

Kalbos, socialiniai mokslai

Pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai, didžiosios fotografijos

vaidinimui reikalingos priemonės

✓ Paprašykite mokinių parašyti trumpą scenarijų ir pagal jį suvaidinti istoriją apie blogo elgesio turistą, kuris įžūliai elgiasi pasaulio paveldo vietovėje: šiukšlina, rašinėja ir piešia ant paveldo objektų, šaiposi iš vietinių tradicijų ir papročių – jam svarbiausia patenkinti savo asmeninius poreikius. Gero elgesio turistui svarbiausia daugiau sužinoti apie vietines tradicijas ir kultūrą (pasaulio paveldo vietovės istoriją, vietinius amatus, meno, muzikos, maisto, aprangos ypatumus ir pan.). Po vaidinimo padiskutuokite su mokiniiais, kaip patraukti įžūlų turistą dėmesį šalyje esančiomis pasaulio paveldo vietovėmis ir savo elgesiu rodyti joms daugiau pagarbos. Diskusijoje pasinaudokite toliau išdėstytomis turisto elgesio gairėmis.

✓ Paprašykite mokinių išsirinkti vieną Lietuvoje esančią pasaulio paveldo vietovę ir sudaryti šios vietovės naujos pristatymo kampanijos planą. Šiame plane būtų pateikti pasiūlymai, kaip turistus supažindinti su nauja vietove. Aptarkite šiuos pasiūlymus ir pasidalykite jais su vietos institucijomis, atsakingomis už turizmą arba paveldo apsaugą.

■ 27 užduotis

TURIZMO PASLAUGŲ PAVELDO VIETOVĖSE ĮVERTINIMAS

Tikslas: suprasti stebėjimo metodiką siekiant pagerinti turizmo paslaugas paveldo vietovėse

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis

Popamokinė veikla

2 pamokos ir popamokinė veikla

Kalbos, geografija, socialiniai mokslai

Užduočių lapas „Turizmo paslaugų paveldo vietovėse įvertinimas“

- ✓ Suplanuokite ekskursiją į netoliese esančią dažnai turistų lankomą paveldo vietovę.
- ✓ Padauginkite užduočių lapą ir išdalykite jo kopijas mokiniams.
- ✓ Suteikite mokiniams informacijos apie paveldo vietovę, kurią ruošiatės aplankyti, paprašykite jų užpildyti užduočių lape esančią anketą ir parašyti atsakaitą.
- ✓ Surinkę iš mokinių užpildytas anketas ir ataskaitas, apibendrinkite jų pastabas ir pristatykite savo išvadas. Aptarkite būdus, kaip vietovė galėtų būti geriau pri-taikyta turistams.

Užduočių lapas

■ Mokiniai turi skirtingais aspektais įvertinti, kaip vietovė yra pritaikyta turistams

PASLAUGA NEPAKANKAMAI PAKANKAMAI GERAI LABAI GERAI

NURODOMIEJI
ŽENKLAI Į VIETOVĘ

AUTOMOBILIŲ
STOVĖJIMO AIKŠTELĖS

TUALETAI

INFORMACIJA

EKSPOZICIJOS

SUVENYRAI

ŠIUKŠLIADĖŽĖS

ŠVAROS PALAIKYMAS

GIDO PASLAUGOS

UŽKANDŽIAI

KITOS PASLAUGOS

Ataskaita paveldo vietovės priežiūros įstaigai

Gerb. pone/ponia (pareigūne),

Aš neseniai lankiausi Jūsų prižiūrime paveldo vietovėje ir noriu pasakyti, kad...

- paslaugų tiekimas yra pakankamas
- paslaugų tiekimas yra nepakankamas ir turi būti pagerintas:

.....

.....

.....

Aš nuoširdžiai tikiuosi, kad ši ataskaita bus Jums naudinga, tobulinant paveldo vietovės priežiūrą.

Pagarbiai

Parašas:

Vardas ir pavardė

■ 28 užduotis

GREITKELIO PER PASAULIO PAVELDO VIETOVĘ TIESIMAS

Tikslas: suvokti interesų ir požiūrių įvairovę santykyje su vystymusi, turizmu ir Pasaulio paveldu

Vaidybinis žaidimas

Pamokos užduotis

Popamokinė veikla

Kelios pamokos ir popamokinė veikla

Geografija, matematika, tikslieji mokslai, kalbos

Užduočių lapas „Greitkelio per pasaulio paveldo vietovę tiesimas“, trumpi aprašymai, pasaulio paveldo žemėlapis

✓ Padalykite klasę į penkias grupes, išdalykite po užduočių lapo kopiją kiekvienai grupei. Paprašykite mokinių peržiūrėti užduočių lapą ir priskirti jame pateikiamas nuomones personažams. Tuomet kiekvienai grupei skirkite po vieną nuomonę (nuo 1-osios iki 5-osios). Paprašykite kiekvienos grupės išplėtoti jiems paskirtą nuomonę.

✓ Praėjus pakankamai laiko, paprašykite kiekvieną grupę paskirti po atstovą, kuris turės dalyvauti debatuose ir apginti savo grupės poziciją šiuo klausimu. Kiekviena grupė taip pat turi skirti po vieną atstovą į komisiją, kuri, debatams pasibaigus, nuspręs, ar bus leista tiesti greitkelį, ar ne. Vėliau klasėje aptarkite priimtą sprendimą.

Naujajai Zelandijai visiškai nereikalingi keliai į laukinę gamtą. Toks žingsnis neigiamai paveiktų jos iki šiol nepaliestą gamtą. Tai ekonominis triukas. Greitkelis tik palengvintų turistų keliones po Naująją Zelandiją, bet nepritrauktų daugiau turistų, kurių mums ir nebereikia. To neturi būti.

Miškų ir paukščių apsaugos bendruomenės direktorius

Iš esmės mes laikome tokį žingsnį būtinu sprendimu, nes pakrantėje didėja turistų skaičius. Šis greitkelis padės susigrąžinti viską, ką esame praradę. Jei vien tik 10 procentų į Milfordą vykstančių autobusų pasiektų vakarinę pakrantę, turizmo industrija padvigubėtų.

Valstybės Vakarinės dalies tarybos vadovas

Slėnio ruožuose greitkelis suardytų jautrias pelkių ekosistemas, o prieškalnių ruožuose subjaurotų natūralų gamtovaizdį.

Miškų tarnybos pareigūnas

Landšaftas ir kraštovaizdis yra gana išskirtiniai. Greitkelio nutiesimas taptų nauju Naujosios Zelandijos ir tarptautinio turizmo industrijos užmoju. Tą pajaustų visi keliaujantys savo automobiliu iš Hasto į Milfordą.

Transporto ministras

Atsižvelgę į viską, nematome šio pasiūlymo žalos. Ekonominis techninis projekto įgyvendinimo tyrimas rodo, kad išlaidos valstybei nebus pernelyg didelės. Tai gali būti naudinga turizmo plėtrai, taip pat pietvakarinės dalies ir fiordų gyventojams, kurių pajamos daugiausia priklauso nuo turizmo.

Otago miesto dienraščio žinių redaktorius

Šaltinis: Naujosios Zelandijos Greimuto vidurinė mokykla

Greitkelio per pasaulio paveldo vietovę tiesimas

■ 29 užduotis

EKOSISTEMOS IR ŽEMĖS FORMOS

Tikslas: daugiau sužinoti apie skirtingas ekosistemų rūšis ir pasaulio gamtos paveldo vietas

Pratimas

Pamokos užduotis

2 pamokos

Geografija, tikslieji mokslai

Pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai

✓ Ar šios rūšies ekosistemų ir žemės formų yra vietovėje, kurioje jūs gyvenate? Kokie svarbiausi šių vietovių bruožai ir ypatumai (pavyzdžiui, pelkės ir ežerai drėgnose vietovėse), taip pat kokios augalų ir gyvūnų rūšys (pavyzdžiui, vandens paukščiai drėgnose vietovėse) joms būdingos?

✓ Paprašykite mokinių panagrinėti trumpus vietovių aprašymus, išrinkti ir suklasifikuoti 20 pasaulio gamtos paveldo vietovių pagal šias kategorijas:

- miškai;
- pakrantės;
- kalnai.

✓ Aptarkite mokinių darbo rezultatus ir paprašykite juos tą patį padaryti su valstybėje esančiomis vietovėmis.

✓ Paprašykite mokinių tarp į Pasaulio paveldo sąrašą įtrauktų vietovių rasti:

- koralinį rifa;
- mišką;
- salą;
- dykumą;
- pelkę.

Aptarkite gautus rezultatus.

■ 30 užduotis

APLINKOS NYKIMAS

Tikslas: nustatyti valstybėje jau egzistuojančias ar dar tik gresiančias aplinkosaugos problemas ir jų ryšį su pasaulio gamtos paveldo vietovėmis.

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis

3 pamokos

Geografija, tikslieji mokslai

Pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai

Mokslinės knygos, spaudos straipsnių iškarpos

- ✓ Paprašykite mokinių sudaryti svarbiausių valstybėje ar regione jau egzistuojančių ar tik gresiančių aplinkosaugos problemų sąrašą (tai gali būti erozija, klimato pokyčiai, vandens lygio kilimas, dykumėjimas, miškų naikinimas ir pan.). Paklauskite mokinių nuomonės, ar šios problemos gresia miesto, nacionalinės ar regioninės reikšmės paveldo vietovėms.
- ✓ Ar jūsų šalyje ar regione sprendžiamos aplinkosaugos problemos? Kokių priemonių – vietinių ar tarptautinių – imamasi joms spręsti?
- ✓ Paprašykite mokinių vieną savaitę rinkti spaudoje pasirodančius straipsnius aplinkosaugos tema. Vėliau klasėje išanalizuokite surinktą medžiagą ir aptarkite

■ 3 I užduotis

BIOLOGINEI ĮVAIROVEI KYLANTYS PAVOJAI

Tikslas: atpažinti galimas grėsmes biologinei įvairovei

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis

4 pamokos ir praktinė veikla (kelionė)

Popamokinė veikla

Tikslieji mokslai, biologija

Užrašų sąsiuviniai, pieštukai, žiūronai, fotoaparatas

✓ Paklauskite mokinių, kuris iš toliau pateikiamų grėsmę biologinei įvairovei keliančių reiškinų egzistuoja aplinkinėje teritorijoje:

- natūralių ekosistemų pokyčiai (pavyzdžiui, žemės ūkio tikslais išnaikintos natūralios augalų rūšys);
- įveistos naujos rūšys (kurios gali naikinti ekosistemoje natūraliai augančius augalus ar gyvenančius gyvūnus ir konkuruoti su natūraliomis gyvūnijos rūšimis dėl teritorijos);
- oro, vandens, dirvos užterštumas, triukšmas;
- gamtos išteklių gavyba;
- kiti.

✓ Paklauskite mokinių, ar jie žino apie kokius nors paukščių, gyvūnų ar augalų populiacijų pokyčius aplinkinėje teritorijoje.

✓ Ar yra imamasi kokių nors aplinkosaugos priemonių sustabdyti biologinės įvairovės nykimą?

✓ Suplanuokite praktinę užduotį ir įgyvendinkite ją netoliese esančiame parke, miške, paukščių rezervate. Užduoties tikslas turi būti vietos biologinės įvairovės tyrimas (augalų ir gyvūnų rūšių skaičiaus nustatymas). Pakvieskite į klasę tėvus, kad mokiniai galėtų pristatyti savo darbo rezultatus platesnei auditorijai. Paklauskite tėvų nuomonės, ar biologinė įvairovė tapo gausesnė ar sumažėjo, lyginant su ankstesniu laikotarpiu.

✓ Jei turite galimybę, suplanuokite kelionę ir kartu su mokiniais apsilankykite Lietuvos kaimynystėje – Lenkijoje ir Baltarusijoje – esančioje pasaulio paveldo paminklų pripažintoje Belovežo girioje. Prieš ekskursiją supažindinkite mokinius su šiuo gamtos paminklu.

32 užduotis

GONDVANOS ŽEMYNŲ DĒLIONĖ

Tikslas: daugiau sužinoti apie žemynų formavimąsi ir izoliacijos reikšmę gamtos paveldui

Pratimas

Pamokos užduotis

2 pamokos

Geografija, istorija, tikslieji mokslai

Pasaulio paveldo žemėlapis, užduočių lapas „Gondvanos dĒlionė“

Žirklys, klizai, pasaulio žemėlapis

✓ Papasakokite mokiniams apie Gondvanos žemyną.

Ištyrę randamų uolienų ir fosilijų pavyzdžius, mokslininkai teigia, kad Naujoji Zelandija kažkada buvo milžiniško žemyno – Gondvanos, kuri apėmė Australiją, Afriką, Pietų Ameriką, Indiją, Antarktidą, – dalis. Naujoji Zelandija yra svarbiausias ryšys, siejantis esamą pasaulį ir Gondvaną, kadangi maždaug prieš 80 milijonų metų, kai ji atskilo nuo Antarktidos ir Australijos, sala visą laiką buvo izoliuota. Šalis turi 1 600 kilometrų vandenyno pakrantę, o žmonės čia atsikėlė tik maždaug prieš 1 000 metų. Naujosios Zelandijos pirmykštė augalija išliko nepakitusi daug milijonų metų. Net ir šiandien šalis išlieka viena labiausiai izoliuotų žemės vietovių.

✓ Padalykite klasę į mažas grupes. Išdalykite kiekvienai grupei po užduočių lapo kopiją. Paprašykite iškirpti užduočių lape nupieštus žemynus pagal kontūrinę liniją, sudėlioti ir suklijuoti ant Gondvanos žemyno kaip dĒlionę. Padiskutuokite, kaip Gondvanos suskilimas atskyrė Naująją Zelandiją nuo likusio pasaulio ir apsaugojo jos augaliją ir gyvūniją.

✓ Palyginkite Gondvaną su šiandienos žemynais.

Šaltinis: Greimuto vidurinė mokykla, Naujoji Zelandija

■ 33 užduotis

PASAULIO GAMTOS PAVELDO VIETŲ VERTINIMAS PAGAL ATITINKAMUS KRITERIJUS

Tikslas: geriau suvokti pasaulio gamtos paveldo vietovių atrankos kriterijus

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis

3 pamokos

Gamtos mokslai, dailė

Didžiosios fotografijos, pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai

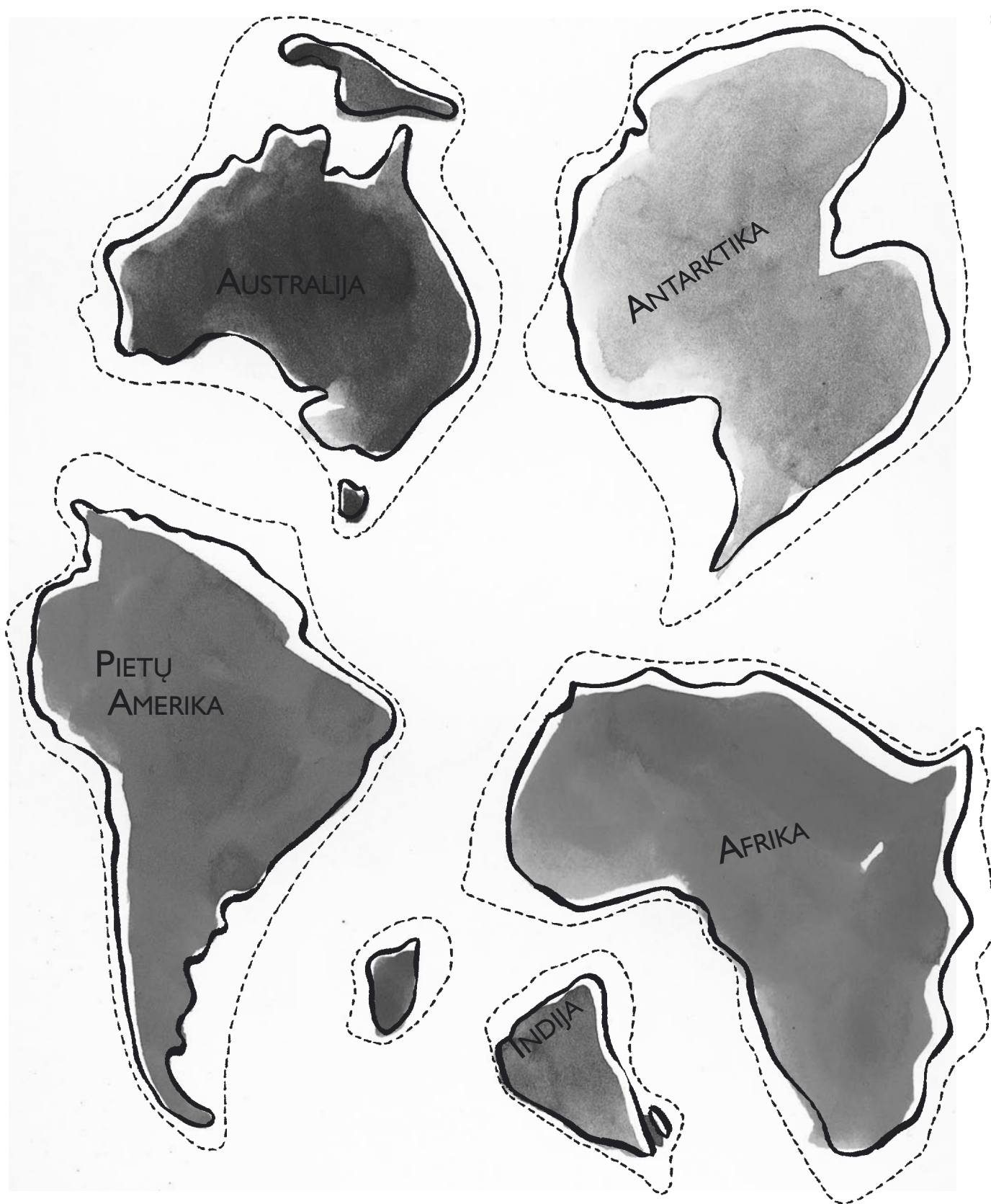
✓ Parinkite 5 gamtos paveldo vietas, esančias skirtinguose pasaulio žemynuose, naudodamiesi *trumpais aprašymais* (padarykite pasirinktų vietovių aprašymų kopijas arba nurašykite aprašymus, nurodydami kriterijų, pagal kuriuos jos buvo įtrauktos į Pasaulio paveldo sąrašą).

✓ Padalykite mokinius į penkis grupes ir išdalykite kiekvienai grupei po penkis parinktų vietovių aprašymus. Grupės turi nustatyti jų vietą pasaulio paveldo žemėlapyje ir kriterijus, pagal kuriuos vietovės buvo įtrauktos į Pasaulio paveldo sąrašą. Paprašykite, kad kiekviena grupė išrinktų po vieną mokinį, kuris pristatytų grupės nuomonę visai klasei. Palyginkite jų atsakymus su faktiniais kriterijais, nurodomais *trumpuose aprašymuose*.

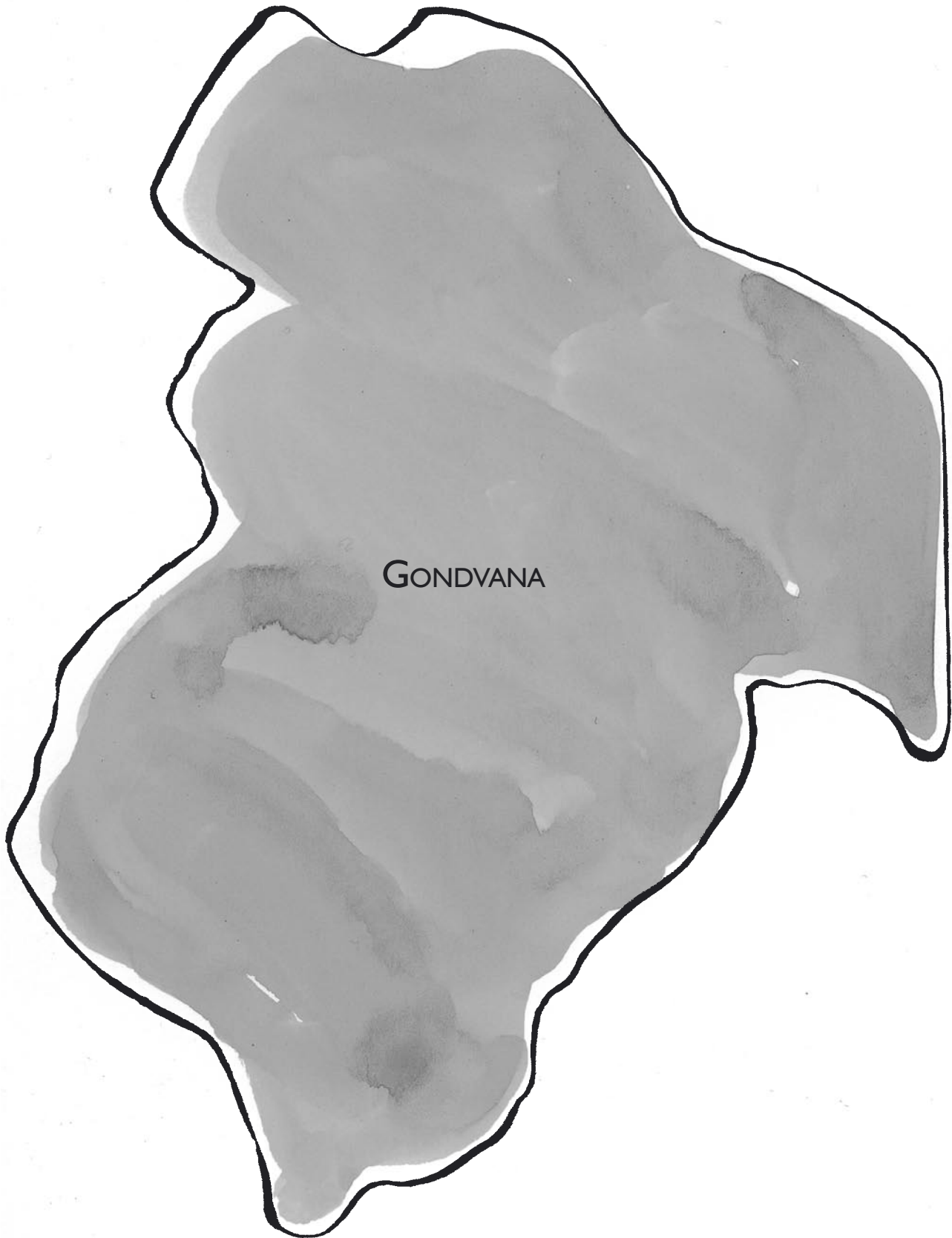
✓ Priminkite mokiniams kriterijus, pagal kuriuos gamtos paveldo vietovės yra įtraukiamos į Pasaulio paveldo sąrašą, ir pasiūlykite jiems pagal kiekvieną iš šių kriterijų sudaryti Lietuvos ir Baltijos valstybių regiono vietovių sąrašus. Tuomet paprašykite jų patikrinti, kurios iš jų pasiūlytų vietovių jau yra nurodytos pasaulio paveldo žemėlapyje. Aptarkite šio darbo rezultatus. Pasiūlykite mokiniams pagaminti plakatus jų pasiūlytomis vietovėmis pristatyti ir sukurti šūkius, raginančius išsaugoti šias vietas.

Užduočių lapas

■ 33 užduotis

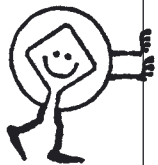

Gondvanos žemyno dėlionė

■ 34 užduotis

SAUGANT APLINKĄ

Tikslas: suvokti geros pasaulio gamtos paveldo vietovių priežiūros svarbą

Vaidybinis žaidimas

Pamokos užduotis

Kelios pamokos

Kalbos, geografija, tikslieji mokslai, biologija

Pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai

✓ Paašškinkite mokiniams esamą Banc d'Arguino nacionalinio parko Mauritanijoje būklę, tuomet suorganizuokite vaidinimą pagal toliau pateiktą scenarijų įsivaizduojamoje pasaulio paveldo vietovėje. Padalykite klasę į grupes, kurios turės atstovauti skirtingiems interesams.

✓ Grupė verslininkų nori išplėtoti žvejybos verslą. Šiam tikslui įgyvendinti jie jau surado kelis užsienio investuotojus. Tačiau nacionalinio parko vadovybė ir vietos aplinkosaugininkai nerimauja, kad ženklus žvejybos mastų padidėjimas neigiamai paveiks laukinių paukščių gyvenimą. Valdžios institucijos norėtų, kad vietos gyventojų pajamos padidėtų, tačiau nenori, kad dėl to pakistų gerai suderinta ekosistema. Koks sprendimas patenkintų visas interesų grupes?

■ 35 užduotis

**PASTANGOS UŽTIKRINTI
EKOLOGIŠKAI DARNIĄ PLĖTRĄ**

Tikslas: suteikti mokiniams žinių ir paskatinti mąstyti apie taršos žalą aplinkai

Pratimas

Pamokos užduotis arba popamokinė veikla

Kelios pamokos arba kelios savaitės popamokinės veiklos

Dailė, tikslieji mokslai

Konteineriai perdirbamoms šiukšlėms: stikliniams ir plastikiniams buteliams, popieriui, skardinėms, kartono dėžėms ir pan.

✓ Užterštumas dažnai siejamas su poreikvojomu ir iššvaistymu. Saikingas išteklių naudojimas ir atliekų perdirbimas gali padėti išspręsti šią problemą. Turime sugalvoti, kokių priemonių galėtume nedelsdami imtis, kad paskatintume perdirbti atliekas ir optimaliai naudoti išteklius. Pakvieskite į klasę aplinkosaugininką, kad jis papasakotų apie atliekų perdirbimo svarbą ir būdus. Paprašykite mokinių sukurti ir parengti atliekų, skirtų perdirbti, rinkimo (stiklinių ir plastikinių butelių, skardinių, popieriaus) kampaniją mokykloje ir bendruomenėje, įtraukiant ir mokinių tėvus. Nuspręskite, kurie produktai gali būti renkami perdirbimui. Pasiūlykite dailės būreliui sukurti kampaniją pristatančius plakatus. Įvertinkite kampanijos rezultatus kartu su mokiniais.

✓ Padiskutuokite apie pasaulio paveldo vietovių darnią plėtrą ir apsaugą. Kodėl yra svarbu perdirbti tas pačias žaliavas ir iš naujo jas naudoti bei jų nešvaistyti?

✓ Paskatinkite mokinius įsitraukti į vietos aplinkos ir paveldo vietovių tvarkymą, renkant šiukšles ir, jei įmanoma, atiduodant jas perdirbti.

■ 36 užduotis

PAVELDO TAKAI

Tikslas: ugdyti kūrybiškumą, paskatinti nuotykiams, sužinoti daugiau apie aplinką

Pratimas

Pamokos užduotis

Popamokinė veikla

Kelios pamokos ir popamokinė veikla

Socialiniai mokslai, tikslieji mokslai, biologija

Žemėlapiai

✓ Mokiniai mėgsta nuotykius ir atradimus, taigi pasiūlykite jiems suplanuoti ypatingą kelionę į paveldo vietas. Kartu pamąstykite, kokia tai galėtų būti kelionė (gamtos, kultūros ar miesto paveldo vietovėmis) ir kokiomis priemonėmis (fotografuodami ar filmuodami) užfiksuosite savo kelionę. Kai apsispręsite dėl kelionės temos, atsineškite į klasę žemėlapių ir kartu jus peržiūrėkite. Paprašykite mokinių suplanuoti maršrutus ir laisvu laiku apsižvalgyti numatomose sustojimo vietose. Kai kelionės maršrutas bus suplanuotas, paprašykite mokinių parengti lankstinuką apie kelionės maršrutą, kuriame būtų pristatytos svarbiausios jo ypatybės.

✓ Skirkite vieną dieną iškylai. Keliaudami stenkitės lavinti visas jusles: uoskite, klausykitės, stebėkite aplinką.

✓ Atsižvelgdami į tai, kokį įspūdį jūsų mokiniams padarė ši iškyla, numatykite panašias iškylas, į kurias mokiniai galėtų pasikviesti savo ar kitos mokyklos klases, savo tėvus, mokytojus ir pan.

■ 37 užduotis

APIBRĖŽTI TAIKĄ IR PASAULIO PAVELDA

Tikslas: suvokti taikos ir pasaulio paveldo sąsają

Diskusija

Pamokos
užduotis

I pamoka

Istorija,
pilietinis
ugdymas,
kalbos

Pasaulio
paveldo
konvencija,
pasaulio
paveldo
žemėlapis,
trumpi
aprašymai

Žodynas

✓ Parašykite lentoje žodį „taika“ ir paprašykite mokinių surašyti kiek įmanoma daugiau terminų, posakių, kuriuose yra žodis „taika“. Tegul kiekvienas mokinys perskaito savo sąrašą. Jiems beskaitant, surašykite visus posakius lentoje, pasižymėkite, kurie nepasikartojo, kurie pasikartojo ir kiek kartų. Kai visi baigs skaityti, galėsite apibendrinti, kokie posakiai dažniausiai asocijuojasi su žodžiu „taika“.

✓ Pakartokite tą pačią užduotį su terminu „pasaulio paveldas“, prieš tai paprašydami mokinių peržiūrėti pasaulio paveldo žemėlapi ir išrinkti vietas, kurių pavadinimai asocijuojasi su žodžiais „taika“, „harmonija“, „tyla“, „ramybė“ arba terminais „gynyba“, „karas“ (pavyzdžiui, taikos paminklai, fortai, gynybiniai įtvirtinimai, sienos). Tuomet paprašykite jų pasirinkti vieną ar kelias vietas, siejamas su taika, kurios yra aprašomos šiame mokymo vadovo skyriuje, ir pabandyti surasti daugiau informacijos apie jas bei priežastis, kodėl jos siejamos su taika. Mokiniai gali naudotis enciklopedijomis mokyklos bibliotekoje, internetu ir kitais šaltiniais.

■ 38 užduotis

PASAULIO PAVELDAS IR TAIKA MŪSŲ REGIONE

Tikslas: pamąstyti apie taiką simbolizuojančias pasaulio paveldo vietas

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis ir popamokinė veikla

I pamoka

Istorija, geografija, dailė

Pasaulio paveldo žemėlapis, trumpi aprašymai

Knygos apie Lietuvos istoriją

✓ Paprašykite mokinių išrinkti kultūros ir gamtos vietas (galbūt pasaulio paveldo vietas), kuriose buvo pasirašyti taikos susitarimai, arba vietas, istorijos požiūriu turinčias simbolinę vertę (pavyzdžiui, didieji mūšiai, svarbios deklaracijos ir pan.)

✓ Paprašykite mokinių į klasę atsinešti visą informaciją, kurią jie sugebėjo rasti apie tas vietas, ir pasirinktomis kūrybinės raiškos formomis (rašiniu, eilėraščiu, piešiniu, kitokiu meno kūrinium) išreikšti savo nuomonę apie šių vietovių skelbiamą žinią.

■ 39 užduotis

ATKURTI KARO METU PAŽEISTĄ PAVELDĄ

Tikslas: sužinoti apie pasaulio paveldo atkūrimą

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis

Popamokinė veikla

1 ar 2 pamokos

Istorija

Knygos apie vietos istoriją, vietinė literatūra, interviu su vietiniais gyventojais

✓ Paprašykite mokinių apklausti savo senelius, giminaičius, kaimynystėje gyvenančius pagyvenusius žmones, kurie patys išgyveno karą ar ginkluotą konfliktą:

- Ar jie atsimena, kokios svarbios kultūros institucijos, pastatai, gamtos paveldo vietovės buvo smarkiai apgadintos ar sugriautos šalyje karo ar ginkluotų konfliktų metu?
- Ar jos buvo atkurtos? Ką jie mano apie jų atkūrimą?
- Ar tarp atkurtųjų yra pasaulio paveldo vietovių?

✓ Paprašykite mokinių apibendrinti tai, ką jie sužinojo, pasinaudokite jų parengtomis santraukomis pradėdami diskusiją klasėje.

■ 40 užduotis

KULTŪROS IR GAMTOS PAVELDO APSAUGA KARO METU

Tikslas: sužinoti apie Hagos konvenciją ir gamtos apsaugos svarbą karo metu

Tiriamasis darbas

Pamokos užduotis

I pamoka

Istorija, pilietinis ugdymas

1954 m. Hagos konvencija

✓ Aptarkite *Hagos konvencijos* preambulę su mokiniais, pabandykite surasti visą konvencijos tekstą. Aptarkite:

- istorinį kontekstą (laikotarpis po Antrojo pasaulinio karo), kai buvo parengta Hagos konvencija;
- Hagos konvencijos arba paveldo apsaugos tikslus karo metu;
- kokiais aspektais Hagos ir Pasaulio paveldo konvencijos skiriasi ir kokiais aspektais jos viena kitą papildo;
- neseniai vykusių karų ar ginkluotų konfliktų, kurių metu buvo taikoma Hagos konvencija, pavyzdžius;
- kokia žala karo metu daroma gamtai.

✓ Padiskutuokite klasėje apie karo daromą žalą gamtai.

■ 4 I užduotis

PRIETARAI – GRĖSMĖ TAIKAI

Tikslas: pašalinti netoleranciją, skatinti supratimą apie kultūrų sandūrą ir pagarbą pasaulio gamtai.

Diskusija

Pamokos užduotis

Popamokinė veikla

Kelios pamokos

Istorija, pilietinis ugdymas, kalbos, literatūra

Istorinės knygos, enciklopedijos

✓ Duokite mokiniams užduotį pasirinktomis priemonėmis (rašinys, eilėraštis, piešinys, plakatas, daina ir pan.) išreikšti savo nuomonę apie tai, kokie ryškūs istoriniai įvykiai (masinis vietinių gyventojų (pvz. indėnų) naikinimas, vergovė, Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai) paskatino prietarus, netoleranciją ir diskriminaciją ir kodėl yra svarbu užtikrinti taikią ateitį pasaulyje.

✓ Pabandykite kartu susieti jų nuomonę su žiniomis apie pasaulio paveldą: ar kitų kultūrų ir gyvenimo būdų pažinimas per pasaulio paveldo vietovių pažinimą ugdo supratimą, pagarbą kitoms tautoms ir pasaulinei aplinkai?

42 užduotis

SUDARYKITE KRYŽIAŽODĮ „PASAULIO PAVELDAS IR TAIKA“

Tikslas: įdiegti mokiniams, kad pasaulio paveldo apsauga ir taika yra gyvybiškai susiję.

Pratimas

1 arba 2 pamokos

Pilietinis ugdymas

Pasaulio paveldo žemėlapis

Užduočių lapas: sudarykite kryžiažodį „Pasaulio paveldas ir taika“, žodynas, enciklopedija

✓ Paprašykite mokinių sudaryti du sąrašus: vieną – pasaulio paveldo vietovių, o kitą – terminų ar žodžių, kurie siejasi su taika (pavyzdžiui, taikos sinonimai: „paliaubos“, „harmonija“, „sutarimas“, „draugystė“, „ramybė“, „tyla“; susiję žodžiai: „neprievarta“ ir priešingi žodžiai: „karas“, „agresija“, „ginkluotas konfliktas“, „priešiškumas“, „kova“, „pasipriešinimas“ ir pan.)

✓ Tuomet duokite mokiniams užduotį, vartojant pasaulio paveldo vietovių pavadinimus ir antrojo sąrašo žodžius, sudaryti kryžiažodį. Kaip pavyzdį galite naudoti užduočių lapo tinklę.

Užduočių lapas

					ė					
					b					
					y					
			s		m					
			a		o					
			d		s					
			l		u					
			e		a					
			v		l					
		t	a	i	k	a				
			p		i					
					r					
					p					
					e					
					n					

Sudarykite kryžiažodį „Pasaulio paveldas ir taika“

43 užduotis

GRUZINŲ POLIFONINIS DAINAVIMAS

Tikslas: supažindinti mokinius su unikalia gruzinų tautos tradicija, padėti suvokti, kaip tradicija atskleidžia ją puoselėjančios tautos tapatybę, supažindinti su nematerialiojo paveldo apsaugai kylančiomis grėsmėmis.

Diskusija

Pamokos užduotis

I pamoka

Muzika

Garso įrašai

Dainavimas yra viena svarbiausių gruzinų kultūros tradicijų. Nors šalies kultūra ir kalba buvo nuolat engiamos užkariautojų, polifoninis dainavimas gimtąja kalba yra išsaugota šimtmečių senumo tradicija.

Ilgamžes protėvių tradicijas tęsiantis gruzinų folkloras – tautos istoriją bylojanti vokalinė kronika, patraukianti originaliomis, tobulomis polifonijos formomis. Dainavimo tradicijos ir formos iškiliausių dainininkų buvo perduodamos iš kartos į kartą, daugelis jų turėjo dainavimo mokyklas, prisiminimai apie kitus gyvi tik gruzinų mintyse. Nors greta kalbos dialektų Gruzijoje egzistuoja ir muzikiniai dialektai, atsiradę dėl geografinių ir socialinių aplinkybių, skirtingi ritmu, intonacija, struktūra ir harmonija, juos visus vienija polifonija. Gruzinų polifonijoje vyrauja tirolietiškas dainavimo būdas ir jam būdinga aukštų garsų įvairovė. Gruzinų dainoms būdinga didelė žanrų įvairovė: apeigų dainos, lyrinės ir meilės dainos, darbininkų dainos, užstalės dainos, gydymo dainos, kasdienių žygių ir kelionių dainos, istorinės, epinės ir herojinės dainos, himnai. Polifoninė daina pati savaimė skamba kaip orkestras, todėl dažniausiai joms nereikia instrumentinio akompanimento. Visgi dainoms kartais akompanuojama Gruzijos tradiciniais styginiais instrumentais: chonguri, panduri, chianuri.

Gruzinų dainos mena senovines tradicijas, istorinius įvykius, įamžina ankstyvosios krikščionybės bei pagonybės apeigas. IV a. pradžioje, plintant krikščionybei, kartu su pasaulietinėmis dainomis buvo kuriami ir bažnytiniai himnai. Gruzinų dvasiniai himnai buvo pirmieji iš graikų kalbos išversti himnai. Kuriant naujus himnus bei jų tekstus, atsirado profesionalioji gruzinų muzika.

Nepaisant sudėtingos Gruzijos istorijos, žmonės išsaugojo savo šalies žodinę ir rašytinę kalbą, architektūrą, religiją ir dainų kultūrą. Tačiau šiandien šiai tradicijai realų pavojų kelia industrializacijos, urbanizacijos arba kaimo bendruomenių mažėjimas bei šiuolaikinės muzikos populiarėjimas.

2001 m. UNESCO gruzinų polifoniją paskelbė žmonijos žodinio ir nematerialiojo paveldo šedevru. Be to, tais pačiais metais UNESCO tarptautinė vertinimo komisija iš 36

pasiūlytų dainų gruzinų liaudies dainą „Čakrulo“ pripažino geriausiu viso pasaulio tautų folkloro šedevru. Siekiant išsaugoti šią unikalią gruzinų tautos tradiciją, imamas konkrečių veiksmų: iš vinilinių plokštelių į lazerines plokšteles perrašomi senieji polifoninio dainavimo įrašai, taip pat perrašoma vaizdinė medžiaga, rengiamos ekspedicijos į rytų Gruzijos kaimus įrašyti senųjų dainininkų atliekamas dainas ir užrašyti tradicijas (pavyzdžiui, vyno gamybos ritualus).

✓ Lietuvos gyventojai taip pat turėjo galimybę susipažinti su gruzinų polifoninio dainavimo tradicija. 2003 m. Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos organizuotame tarptautiniame renginyje „Civilizacijų dialogas. Kaukazas“, kuris buvo skirtas Baltijos ir Kaukazo šalių partnerystei kultūros ir meno srityse skatinti, dalyvavo vieno žymiausių gruzinų polifoninio dainavimo choro „Basiani“ trupė, Vilniuje surengusi milžiniško susidomėjimo sulaukusį koncertą.

- Aptarkite šią tradiciją su mokiniais. Pasiklausykite gruzinų polifoninio dainavimo įrašų. Kaip tautos tapatybę, gyvenimo būdą, pasaulėžiūrą, tautinį charakterį, tradicijas lemia gyvenamoji aplinka? Kodėl kartais netgi tos pačios valstybės skirtinguose regionuose gyvena skirtingo būdo, skirtingas tradicijas puoselėjantys tos pačios tautos žmonės?
- Ar žinote kitų tautų unikalių dainavimo tradicijų? Kuo yra unikalios aukštaičių sutartinės?
- Kaip manote, kokioms Lietuvos nematerialiojo paveldo tradicijoms gresia didžiausias pavojus išnykti? Kodėl?

■ 44 užduotis

NOGAKU TEATRAS, JAPONIJA

Tikslas: supažindinti mokinius su unikalia japonų teatro tradicija, padėti suvokti, kaip tradicija atskleidžia ją puoselėjančios tautos tapatybę.

Pratimas

Pamokos užduotis ir popamokinė veikla

Kelios pamokos

Dailė, istorija, socialiniai mokslai, teatras

Knygos apie teatro istoriją, internetas, priemonės daryti

✓ Papasakokite mokiniams apie *Nogaku* teatrą.

Nogaku teatras pradėjo formuotis XIV-XV a., tačiau tikrąją jo „gimimo“ data laikomas XVIII a., kuomet *Sangaku* teatras iš Kinijos persikėlė į Japoniją. Tuo metu *Sangaku* apėmė įvairiausių rūšių pasirodymus su akrobatiniais numeriais, dainomis, šokiais, komiškais vaidybiniais etiudais. Laikui bėgant teatras prisitaikė prie kito socialinio konteksto, asimiliavo japonų tradicines meno ir išraiškos formas. Šiandien *Nogaku* yra svarbiausia japonų teatro rūšis, padariusi didelę įtaką lėlių teatrui ir *Kabuki* teatrui, be to, išgarsinusi Japoniją pasaulyje – tuometiniams europiečiams jis pasirodė labai modernus ir ypatingas. *Nogaku*

vaidinimai dažnai yra pagrįsti siužetais iš tradicinės literatūros; jiems naudojamos kaukės, kostiumai, šokių spektakliams kuriama scenografija. Iš *Nogaku* teatro aktorių ir muzikantų reikalaujama ypatingo profesionalumo ir specialaus pasirengimo. *Nogaku* apima dvi teatro rūšis: *No* ir *Kyogen*, kurie atliekami toje pačioje erdvėje. *No* yra seniausias tradicinis Japonijos teatras, be to, pirmas profesionalus teatras pasaulyje. *No* teatrui pradžių davė religinės apeigos, liaudies muzikiniai vaidinimai. Nors dabar *No* nėra toks populiarus kaip *Kabuki*, jau nuo XV amžiaus jis globojamas aukštuomenės. *No* galima apibūdinti kaip „teatrą be juoko“. Juokas galimas *Kyogen*. Jei *No* yra kilmingųjų teatras, kuriame sutinkami legendų, literatūriniai ir istoriniai personažai (tarp jų dievai ir demonai, vaiduokliai ir anapusinio pasaulio būtybės), tai *Kyogen* yra paprastų žmonių teatras, kupinas šmaikščių dialogų ir komišku stiliumi kuriantis žmogiškų silpnybių sceninius portretus.

No ir *Kyogen* pakaitomis atliekami toje pačioje scenoje, tad nors tai yra skirtingos scenos meno atmainos, jos visada papildo viena kitą. Pagrindinės abiejų teatro formų aktorių technikos priemonės – dainavimo būdas, pozos ir eisenos stilius – iš esmės yra tapačios. Ryškesnį skirtumą tarp *No* ir *Kyogen* sudaro jų atskleidžiamos temos.

Teatras beveik nesikeitė – ir dabar mes matome tokį *No*, koks jis buvo XVII a. Sceną sudaro kvadratinė aikštelė, uždengta *šinto* šventyklų stogu. Su grimo kambariais sceną jungia tiltas, kuriuo ateina ir išeina aktoriai. Be tilto, svarbus scenografijos akcentas – didelė pušis scenos gale, primenanti, kad *No* teatro spektakliai anksčiau būdavo vaidinami tik po atviru dangumi, greta pušynų. Scenos dešinėje ir užpakalinėje dalyje yra dar dvi mažesnės aikštelės chorui bei orkestrui. Orkestrą sudaro fleitininkas ir trys būgnininkai. Japonų būgnai daromi iš vyšnios. Japonų grojimas šiek tiek skiriasi nuo europiečių. Muzikantas ne tik groja, bet dar skleidžia keistą, neįprastą gerklinį garsą. Chore dainuoja aštuoni vyrai. Kaip ir visuose Japonijos teatruose, *No* vaidina tik vyrai, be to, iš senųjų *No* dinastijų. Tapti *No* aktoriumi, negimus tos dinastijos šeimoje, beveik neįmanoma. Spektakliuose kalbama senąja japonų kalba, be to, ne tiek kalbama, kiek dainuojama rečitatyvu, dėl to suprasti tekstą labai sunku.

Kadaise *Nogaku* pasirodymą sudarė penki *No* spektakliai, o intarpuose buvo vaidinami *Kyogen* spektakliai. Pasirodymai yra klasikiniai tikraja to žodžio prasme. Jei esi *Kyogen* aktorius, gali vaidinti tik intarpuose. Tiesa, dar gali būti scenos patarnautoju. Choristas niekada nebus muzikantu, o muzikantas niekada nedainuos chore. Pjesės remarkose nurodoma, kur turi stovėti kiekvienas aktorius, sakydamas tam tikrus žodžius. Skirtingų teatro mokyklų (iš viso jų yra penkios) remarkos šiek tiek skiriasi. Visų mokyklų aktoriai rengiasi labai puošniai, o pagrindinį vaidmenį atliekantis aktorius visada dėvi kaukę. *No* kaukes daro specialūs meistrai iš *hinoki* – kiparisui giminingo medžio. Iš to paties medžio daroma ir *No* scena. Visos kaukės daromos specialiais įrankiais, o lyginamos be švitrinio popieriaus. Tipiškos *No* kaukės: mergina, įpykusi moteris ir piktas vyras. Labai įdomu tai, kad kaukės yra tarsi gyvos – jos gali ir nuliūsti, ir pralinksėti. Tokį įspūdį sukuria šešėliai, susidarantys, kaukę pakreipus tam tikra kryptimi.

No teatre emocijos yra išreiškiamos labai stilizuotais tradiciniais gestais, todėl veiksmas, vykstantis ant scenos, atrodo keistas ir kartu ypatingas. Veiksmas plėtojamas labai iš lėto, o aktorių žingsniai – tarsi ateivių iš kitos planetos. Be to, dainuodamas aktorius būtinai turi paimti į rankas vėduoklę.

Jaunesniųjų kartų susidomėjimas teatru mažėja. Visgi dar 1957 m. *Nogaku* buvo pripažintas esmine Japonijos nematerialiojo paveldo vertybe – tai garantavo šiai tradicijai ir jos puoselėtojams teisinę apsaugą. Finansiškai *Nogaku* teatrą remia Japonijos vyriausybė. Nacionalinis *Nogaku* teatras buvo įkurtas 1983 m. ir nuo to laiko nuolat rengia vaidinimus. Jis taip pat organizuoja aktorių kursus, kuriuose tobulinamas pagrindinių vaidmenų atlikimas. Teatro vaidinimai yra įrašomi ir saugojami.

2001 m. UNESCO sudaryta tarptautinė vertinimo komisija paskelbė *Nogaku* teatrą žmonijos žodinio ir nematerialiojo paveldo šedevru.

- Aptarkite šią tradiciją su mokiniais. Kuo ji unikali ir kaip ji atskleidžia japonų tautos savitumą?
- Kartu su mokiniais pabandykite pasigaminti tradicinių *No* teatro kaukių. Informacijos apie tai, kaip jos gaminamos, galite rasti internete. Turėdami *No* kaukes, galite pabandyti sukurti improvizuotą vaidinimą. Galite naudotis vadovėlyje pateikiamu siužetu arba bet kuriuo kitu, kurį galite rasti internete.
- Ką žinote apie lietuvių tautinio teatro ištakas? Kuo ši tradicija yra unikali, kaip ji susiformavo ir kaip ji atskleidžia mūsų tautos savitumą? Ar lietuvių tautinio teatro tradicijai gresia pavojus išnykti?

Norėdami, kad geriau suprastumėte šią tradiciją, pateikiame vieno iš tradicinių *No* teatro vaidinimų siužetų.

Dodžosi

Legenda pasakoja, kaip Jamabuši kalno šventikas kartą bekeliaudamas juokais pasakė mergaitei, jog kai ji užaugs, turės ištekti už jo, o ji naiviai tuo patikėjo. Laikas bėgo ir kai šventikas ją vėl aplankė, ji buvo jau paaugusi ir užsipulė jį, kad neprašo jos tekėti už jo. Šventikas ją atstūmė, o kai ji išsiuto, jis turėjo bėgti į Dodžosi šventyklą prašytis paslėpimas nuo jos. Dodžosi šventikai nuleido vieną varpą ir paslėpė jame šventiką. Mergina vijosi jį, bet paskendo patvinusioje Hidakos upėje, o jos pavydas ir pyktis virto gyvate. Gyvatė perplaukė upę, surado varpą ir apšivijo jį. Bronzinis varpas įkaito ir šventikas ten gyvas sudegė. No vaidinimo siužetas prasideda vėliau, kai šventykloje šventinamas naujas varpas. Pasirodo pavydi Dodžosi šventyklos moters-gyvatės dvasia, išoka į naują varpą, bet galiausiai ją įveikia šventikų maldu galia.

45 užduotis

BINČO KARNAVALAS BELGIJOJE

Tikslas: supažindinti mokinius su unikalia belgų tautos tradicija, pamąstyti apie lietuvių tautos švenčių tradicijas

Diskusija

Pamokos užduotis
arba popamokinė
veikla

I pamoka

Dailė, teatras,
humanitariniai mokslai

Viduramžiškas Binčo miestas yra Aino (*Hainaut*) provincijoje, apie šešis kilometrus į pietus nuo Briuselio. Kasmet likus trims dienoms iki Gavėnios mieste prasideda karnavalas, sutraukiantis ne tik 32 tūkstančius miestiečių, bet ir minias miesto svečių. Šios šventės šaknys siekia viduramžius, todėl Binčo karnavalas yra viena seniausių Europoje gatvės švenčių.

Pasirengimas karnavalui prasideda maždaug šešios savaitės iki jo pradžios. Linksma nuotaika persmelkia visą miestą ir tūkstančiai Binčo gyventojų imasi siūti prašmatnius kostiumus, mokosi mušti būgnus, repetuoja balinius šokius. Sekmadienį skelbiama oficiali karnavalo pradžia ir Binčo gatves bei kavines užplūsta būriai klajojančių persirengėlių. Būtinasis ir bemaž populiariausias personažas – madmuazelė, ekstravagantišku moterišku apdaru pasipuošęs vyras. Karnavalo kulminacija – Užgavėnių antradienis, kuomet gatvėse pasirodo legendiniai *žiliai*. Įmantriais raudonais, geltonais, juodais kostiumais, milžiniškomis stručių plunksnomis puoštomis skrybėlėmis pasidabinę, medinėmis klumpėmis avintys, vaško kaukėmis su mažais akinukais prisidengę, keli šimtai *žilių*, mušant būgnams, žygiuoja miesto gatvėmis. Kiti šventės dalyviai taip pat įsilieja į šią procesiją kartu su vietos pučiamųjų orkestrais. Skamba styginių ir mušamųjų instrumentų atliekama tradicinė muzika, šokami įmantrūs senoviniai šokiai. Karnavalas užbaigiamas *žilių* šokiu pagrindinėje miesto aikštėje ir įspūdingais fejerverkais vakarėjančiame danguje.

Binčo karnavalas yra nuoširdžiai mėgstama šventė, garsėjanti savo spontaniškumu ir pačių dalyvių finansiniu palaikymu. Miestiečiai labai didžiuojasi šiuo karnavalu ir stengiasi išlaikyti rafinuotas amatų tradicijas ir patirtį, susijusias su tradicinių kostiumų, aksesuarų gaminimu, muzika ir šokiais.

Šiandien Binčo karnavalas vis toks pat populiarus. Vis dėlto industrializacijos ir žiniasklaidos spaudimas lėmė, kad kai kurie tradiciniai karnavalo aspektai nunyko. Siekiant komercinės naudos, *Žilio* įvaizdis kaip karnavalo emblema pradėtas intensyviai naudoti ir dėl to neišvengiamai iškraipytas.

Siekiant apsaugoti tradicijos unikalumą ir tęstinumą, Tarptautiniame karnavalo ir kaukių muziejuje buvo įsteigtas specializuotas centras, skirtas užtikrinti fotografijų archyvo apsaugą, kompiuterizuoto registro sukūrimą, paskaitų ir parodų rengimą, siekiant skatinti visapusiškesnę šios tradicijos supratimą. Taip pat rengiami tobulinimo kursai muzikantams (ypač būgnininkams), tradicinių amatų puoselėtojams.

Pasaulio
paveldas ir
Lietuva

✓ Karnavalai ypač populiariūs Pietų Amerikos šalyse. Žmonijos žodinio ir nematerialiojo paveldo šedevrais yra paskelbti Oruro ir Barankvilos karnavalai Bolivijoje. Visi be abejonės yra girdėję apie Rio de Žaneiro karnavalą Brazilijoje. Ypatingas ir savitas Venecijos karnavalas Italijoje, kasmet sutraukiantis minias dalyvių iš visos Europos.

- Kiekvienoje valstybėje yra savitų įvairiausių švenčių tradicijų, kai kurios jų savo kilme siekia netgi pagonybės laikus. Pasidomėkite, kaip susiformavo ir įsitvirtino vienos ar kitos šventės Lietuvoje ir kitose pasaulio šalyse. Kokias žinote unikalias lietuviškas šventes? Kuo išskirtinės Užgavėnių, Velykų, Kūčių lietuviškos tradicijos?

Pasaulio
paveldas ir
Lietuva

■ 46 užduotis

KALAVAJŲ TAUTOS PASAULĖŽIŪRA IR KULTŪRA

Tikslas: supažindinti mokinius su unikalia liaudies medicinos tradicija, padėti pažinti augalus ir jų gydomąsias savybes, kai kuriuos mineralus, žmogaus anatomiją, organų fiziologiją

Pratimas

Pamokos užduotis ir/arba popamokinė veikla

1 ar 2 pamokos

Biologija, geografija, tikyba, etika

Kalavajų etninė grupė yra įsikūrusi kalnuotame Bautistos Savedros (Bautista Saavedra) regione, esančiame į pietus nuo La Paso, Bolivijoje. Ši tautelė gyvavo dar iki Inkų imperijos susikūrimo. Kaip ir daugelis kitų Andų kalnų regiono tradicijų, kalavajų papročiai ir vertybės formavosi veikiami indėnų tradicinių tikėjimų ir krikščionybės.

Kallawaya reiškia „gydytojų žemė“ arba „žolininkai iš šventosios medicinos žemės“. Brangiausias kalavajų turtas – iš protėvių paveldėtos medicinos žinios. Įvairių gydymo ritualų ir ceremonijų atlikimas yra pagrindinis kalavajų pragyvenimo šaltinis. Andų kalnuose gyvenančios kalavajų tautos pasaulėžiūra ir kultūra yra mitų, ritualų, vertybių ir meninių išraiškų vienovė. Išskirtinė šios tautos pasaulėžiūra, pagrįsta senaisiais čiabuvių tikėjimais, reiškiasi tradicinėje medicinoje, kurios veiksmingumas pripažįstamas ne tik Bolivijoje, bet ir kitose Pietų Amerikos valstybėse, kuriose praktikuoja kalavajų šventikai-gydytojai. Gydymo menas kyla iš puikaus gyvūnų, augalų ir mineralų gydomųjų galių išmanymo ir ritualinių žinių dermės. Gydymo menu verčiasi išskirtinai tik vyrai, kurie keliaudami po skirtingas vietas praturtina savo žinias apie gydančių galių turinčius augalus. Andų kalavajų tautos botaninė farmakopėja (**farmakopėja** – vartojamų vaistų ir gydymo priemonių visuma) apima apie 980 rūšių augalų ir yra viena turtingiausių pasaulyje.

Kalavajų tautos moterys taip pat dalyvauja kai kuriose apeigose, rūpinasi nėščiosiomis ir vaikais, audžia kalavajų motyvais išpuoštą tekstilę. Muzikantų grupelės, vadinamos „kantus“, apeigų metu groja piemenų fleitomis ir būgnais, tokiu būdu siekdamos užmegzti kontaktą su dvasių pasauliu.

Pasaulio
paveldas ir
Lietuva

Per šimtmečius sukauptos unikalios kalavajų žinios buvo perduodamos iš kartos į kartą – tėvų sūnams. Tačiau šiandien tradicinei kalavajų gyvensenai kyla išnykimo grėsmė dėl kultūrų sandūros. Šios tradicijos gyvavimą taip pat neigiamai veikia skurdas, vietos bendruomenių teisinės apsaugos priemonių stoka, masinis jaunų žmonių išsikėlimas iš gimtųjų vietų, ieškant pelningesnės veiklos. Papildomas grėsmes taip pat kelia kritiškas vaistų gamybos kampanijų požiūris.

Siekiant išsaugoti šią unikalą tradiciją nuo sunykimu, parengtas veiksmų planas, kuriame numatyta sukurti kalavajų farmakopėjos teisinės apsaugos priemonės, taip pat rengti įvairias lavinimo programas tyrimų ir kultūros vadybos srityse, kurios paskatintų jaunas žmones labiau domėtis ir aktyviau prisidėti prie savo kultūros išsaugojimo.

- Aptarkite šią tradiciją su mokiniais. Padiskutuokite, kokie veiksniai kelia šiai tradicijai didžiausią grėsmę?
- Prisiminkite lietuvių tradicinę mediciną. Kuo įdomi lietuvių liaudies medicina? Kokie pavojai gresia liaudies medicinai Lietuvoje?
- Pasikvieskite į pamoką žolininką, kad papasakotų mokiniams apie gydymą žolelėmis. Kartu su mokiniais pabandykite surinkti artimiausiose apylinkėse augančių vaistinių augalų herbariumą.
- Kartu su mokiniais aplankykite apylinkėje esančius šventus šaltinius, alkakalnius ar akmenis, prie kurių galėjo būti gydomos ligos. Pasiteiraukite vietinių žmonių apie tokių vietų ypatumus. Jei tai yra miesto aplinka, galite pasidomėti apie tokių vietų buvimą istoriniuose šaltiniuose, aplankykite jas.
- Kokius tradicinius gydymo būdus žinote? Ar juos naudojate? Mokiniai gali užrašyti bent tris – keturis receptus, kuriais buvo gydomi jų tėvai, seneliai ar giminaičiai (pavyzdžiui: kaip buvo gydomos karpos, dedervinės, sloga, kosulys, kaip varoma rakštis, ką daryti apsideginus, peršalus.)

■ 47 užduotis

PASIŪLYMAS ĮTRAUKTI VERTYBĘ Į LIETUVOS NEMATERIALIOJO PAVELDO VERTYBIŲ REGISTRĄ

Tikslas: susipažinti su nacionalinių vertybių siūlymo ir atrankos į Žmonijos žodinio ir nematerialiojo paveldo šedevrų sąrašą procesu.

Pratimas

Pamokos užduotis ir popamokinė veikla

Viena ar kelios pamokos

Kalbos, dailė, muzika, humanitariniai mokslai

Užduočių lapas: siūlymas įtraukti nematerialiojo paveldo vertybę į Lietuvos nematerialiojo paveldo vertybių registrą. Rekomendacijos mokiniams.

✓ Kaip jau žinote, kiekviena valstybė, prisijungusi prie Nematerialiojo paveldo apsaugos konvencijos, įsipareigoja sudaryti nacionalinį nematerialiojo paveldo vertybių registrą. Šiuo metu toks registras rengiamas ir Lietuvoje. Registruojamos ne tik pačios tradicijos, bet ir jų puoselėtojai, jų sutelktumo vietovės, renkami kiti susiję duomenys. Naudodamiesi užduočių lapu bei rekomendacijomis, galite parengti vienos pasirinktos nacionalinės nematerialiojo paveldo vertybės paraišką.

- Suskirstykite mokinius į grupes. Kiekviena grupė turi pasirinkti po vieną tradiciją, kuri, jų nuomone, yra unikali ir verta būti įrašyta į Lietuvos nematerialiojo paveldo vertybių registrą, ir parengti jos paraišką.
- Siūlomų vertybių pristatymus galite iškabinti klasėje ant sienos arba surinkti ir parengti lankstinuką. Šią užduotį ir jos rezultatus galite aptarti surengę susitikimą su savivaldybės ar nacionalinės institucijos, kuri rūpinasi tautinės kultūros apsauga ir puoselėjimu, atstovais.

Siūlymas įtraukti nematerialiojo paveldo vertybę į Lietuvos nematerialiojo paveldo vertybių registrą

Lietuva nusprendė sudaryti nematerialiojo paveldo vertybių registrą. Jūsų klasės paprašė parengti vienos ar kelių nematerialiojo paveldo vertybių paraiškas. Rengdami paraiškas turėsite padirbėti pamokoje ir po pamokų (pavyzdžiui, aplankyti pasirinktų vertybių puoselėtojus).

Rekomendacijos, kaip rengti paraiškas

Naudokitės jums pateikta paraiškos rengimo forma ir atkreipkite dėmesį į toliau išvardytus reikalavimus:

Skiltyje „Vertybės aprašymas“:

- aprašykite vertybę ir pateikite jos pagrindinių bruožų sąrašą;
- aprašykite vertybės istoriją;
- pateikite nuotraukų, garso, vaizdo įrašų;
- pateikite trumpą šaltinių, kuriuose galima rasti informacijos apie vertybę, sąrašą.

Skiltyje „Vertybės tinkamumo įtraukti į nacionalinį nematerialiojo paveldo vertybių registrą pagrindimas“:

- nurodykite priežastis, dėl kurių ši vertybė laikytina nacionalinės reikšmės nematerialiojo paveldo vertybe. Vertindami jos svarbą, atsižvelkite į nacionalinius nematerialiojo paveldo ypatumus.

Skiltyje „Vertybės apsauga“:

- nurodykite, kas yra atsakingas už vertybės išsaugojimą. Ar ja rūpinasi vietos, nacionalinės organizacijos ar patys žmonės? Ar vertybės apsauga užtikrinta teisinėmis priemonėmis?

Skiltyje „Palyginimas su panašiomis vertybėmis“:

- pateikite duomenų apie kitas panašias ar tos pačios srities (teatro, dainavimo meno, amatų) tradicijas kitose Europos ar viso pasaulio tautose;
- įvertinkite dabartinę tradicijos gyvavimo, jos apsaugos būklę lygindami su kitomis lietuvių tradicijomis

Ar tradicijai gresia išnykimo pavojus?

Dėl kokių priežasčių?

Ar imamasi veiksmų jai išsaugoti?

Užduočių lapas

Tauta, kuriai ši nematerialiojo paveldo vertybė priskiriama

Asmenys, kurie rengė paraišką

Data

Vertybės pavadinimas

Teritorija, kurioje vertybė puoselėjama

Vertybės aprašymas

Vertybės tinkamumo įtraukti į Lietuvos nematerialiojo paveldo vertybių registrą pagrindimas

Kriterijai

Vertybės apsauga

Palyginimas su panašiomis vertybėmis

Siūlymas įtraukti nematerialiojo paveldo vertybę į Lietuvos nematerialiojo paveldo vertybių registrą